

TEMA: POSTNUMRETS SOCIALA KAPITAL

Socionommen

KVALIFICERAT SOCIALT ARBETE OCH PSYKOTERAPI

#7
2022

"En av de finaste
komplimanger jag får
är när elever säger att
jag får dem att känna
sig trygga, att jag
visar att alla får finnas,
att alla får plats."

VERKTYG

**Att behandla
familjer med
hederskultur
– går det?**

FORSKNING

**Svåra etiska
dilemman på
äldreboenden för
missbrukare**

VÄRDEGRUND

Skolkuratorn **Caroline Hema Olsson
vill inte att eleverna ska växa upp
till rasistiska homofober.**

När barnet trivs i sitt sammanhang blir världen begriplig, hanterbar och meningsfull!

Tjust behandlingsfamiljer erbjuder socialtjänsten en helhetslösning som ger barn och unga möjlighet till positiv utveckling.

Grundtanken är att vi till stor del formas genom möten med människor i vår omgivning och möjligheten till förändring ligger i dessa nya möten/relationer. Vi erbjuder ett alternativ till institutionsvård genom kraftigt förstärkt familjehemsvård där en av föräldrarna i familjen är anställd på heltid. Teoretiskt ligger vårt arbetssätt i linje med en relationell psyko-dynamisk grundsyn där anknytning, mentalisering och samspel är hörnstenar i vår syn på hur läkande och utveckling sker.

Vår styrka är tillgången till och förmågan att samla de nödvändiga professionerna i samverkan, med utgångspunkt i barnets behov.

Att bo och få omsorg hos Tjust behandlingsfamiljer är att leva ett tryggt vardagsliv, med stabila och nära relationer i behandlingsfamiljens egen hemmiljö. Familjen utgör basen i vardagen.

För professionell behandling, utredning och vägledning finns ett team bestående av psykologer, psykiater och behandlingssamordnare. Alla finns i behandlingsfamiljens närhet för att kunna ge förstärkning och stöd.

Våra behandlingsfamiljer ligger i närområdet runt våra kontor i **Västervik, Vimmerby, Jönköping** och **Norrköping**.

Hör av dig så får du veta mer!

Tjust Behandlingsfamiljer - Behandlar - Handleder - Utbildar

Allt handlar inte om individen

De flesta har nog någon gång fanstiserat om hur livet skulle se ut om man fötts av några andra föräldrar, på en annan plats och kanske i en annan tid. Vilka hade du umgåtts med? Hade du haft samma yrke? Och hur hade dina normer och värderingar sett ut? Några rätta svar får vi förstås inte men som tankeexperiment är det ändå intressant. Vi vet att de personer som blir våra föräldrar har stor betydelse för vilka individer vi blir, men det har även det område där vi bor och lever. Där hittar vi våra vänner, får förebilder och formas av det sociala kapital som råder i området. Och därför påverkar ditt postnummer vilket liv du kommer att leva och vilka dörrar som öppnas för just dig.

I DET HÄR numrets tema fördjupar vi oss i hur ojämlikheter cementeras då vi människor gärna håller våra egna om ryggen, rekryterar i våra egna nätverk, stöttar och tipsar om utbildningar, bostäder och förmedlar förväntningar på livet i allmänhet. Det säger sig självt att är många av de vuxna runt omkring dig arbetslösa eller i låglöneyrken blir ef-

fekten en annan än om du är omgiven av tjänstemän med universitetsutbildning. Trots att vi vet om detta så utgår mycket av det sociala arbetet från individen, inte kollektivet och den ojämlikhet som i många fall ligger till grund för de sociala problem vi ser.

DET HÄR BERÖR även Alain Topor, professor vid universitetet i Agder, i sin krönika om psykisk ohälsa på sidan 67. Har vi verkligen formulerat problemen rätt när statistiken visar att en tredjedel av pojkarna och över 40 procent av flickorna i elvaårsåldern har sådana problem med psykisk ohälsa att de själva eller deras omgivning lider av dem? Det tål att tänkas på. Så låt oss försöka med ytterligare ett tankeexperiment. Tänk om det sociala arbetet kunde fokusera mer på det kollektiva samhällsbygget, på förebyggande insatser och om att på allvar ge människor mer likvärdiga möjligheter i livet. Tänk om...

Annika Sjöberg
Chefredaktör

Socionomen

Socionomen är den ledande oberoende tidskriften för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi. Den är prenumererad och utkommer med åtta nummer per år. Ägare är Akademikerförbundet SSR. Tidskriften Socionomen, A4, Bondegatan 21, 116 33 Stockholm
Besök: Bondegatan 21

Socionomen ansvarar ej för inskickat material som inte är beställt.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Annika Sjöberg
0706-58 88 95
annika@socionomen.se

**DIGITAL REDAKTÖR
& REPORTER**

Tommy Johansson
0702-17 74 54
tommy@socionomen.se

ART DIRECTOR

Louise Bååth
louise@a4.se

SKRIBENTER

Tommy Johansson
Anne Ralf Hållbus
Fredrik Rubin
Tim Andersson
Annika Sjöberg
Annette Wallqvist
Karin Persson
Fredrik Söderlund

REDAKTIONSRÅD

Socionomen har två redaktionsråd, ett bestående av forskare och ett med yrkesverksamma socionomer. Mer information finns på socionomen.se.

FOTO OMSLAG

Ylva Sundgren

PRODUKTION

A4 Text & Form

SOCIONOMEN.SE

Nyheter och fördjupning om
socialt arbete och psykoterapi

PRENUMERATION

Akademikerförbundet SSR
08-617 44 00, knappval 5
prenumeration@akademssr.se
Prisuppgifter och info finns på
socionomen.se/prenumerera/

ANNONSBOKNING

AdSales Group AB
Barbara Marsella
barbara@adsales.se
08-580 80 419, 072-322 54 19
Utgivningsplan på
socionomen.se/annonsera/

TRYCKERI

Norra Skåne Offset,
ISO 14001- och
ISO 9001-certifikat.
Socionomen finns även som
taltidning. Kontakta redaktionen
för information.

Akademikerförbundet SSR

07 I KORTHET

Aktuellt: Allt fler flickor tvångsvårdas för ätstörningar.

14 SÄMRE TIDER

Tendens: Tufft för många med låga inkomster. Kommunerna riskerar kostnadschock.

18 FORMAD AV KVARTERET

Tema: Det sociala kapitalet kopplat till vår hemadress påverkar vilka möjligheter vi får i livet.

32 HEDERSÄRENDEN

Verktyg: Så arbetar Marie Christou Kressner med familjebehandling i hedersärenden.

Juristen Madeleine Opira växte upp i stockholmsförorten Husby.

FOTO: JOHAN STRINDBERG

FOTO: YVA SUNDGREN

Våga fråga! är ett projekt skolkuratorn Caroline Hema Olsson drivit.

36 CAROLINE HEMA OLSSON

Mötet: Skolkuratorn Caroline Hema jobbar mycket med värdegrund, på gruppnivå.

46 SKOLSOCIONOM

Bildreportaget: Erika Söderberg är skolsocionom på Lärjeskolan i Angered.

57 ÄLDRE MISSBRUKARE

Forskning: Komplex vardag, men stora vinster med äldreboenden där missbruk är accepterat.

ALLTID I SOCIONOMEN

EXPERTFRÅGAN 12 ÖVERBLICK 44 DEBATT 62
SETT, LÄST, HÖRT 64 KRÖNIKA 67

Bostad med särskild service för människor
med psykisk ohälsa enligt SoL

12 lägenheter med eget boende

Män och kvinnor över 18 år

Psykiska funktionsnedsättningar

Individanpassat med individuella scheman

KBT och MI

Tillgång till personal dygnet runt

Sjuksköterska

www.hinriksgarden.se
britt-marie@siljansnyckeln.se

Killar mellan 12 år och 20 år
Neuropsykiatriska funktionshinder

Socialt dysfunktionell situation

Utredning och behandling

Litet HVB i Orsa

KBT, MI, ART och lågaffektivt bemötande

Personalgruppen består av beteendevetare, socionom,
sjuksköterska och behandlingspedagoger. Tillgång till
psykiatriker, psykolog och arbetsterapeut.

Personal dygnet runt

www.orionorsa.com
daniel.bertilsson@orionorsa.se

”Satsar vi inte nu
kommer det bara
innebära ännu mer
mänskligt lidande
och kosta oss
socioekonomiskt.”

Susanne Silverkraft är en av många medlemmar i Akademiker
förbundet SSR som arbetar för att föra
upp det förebyggande arbetet på den politiska agendan.

Läs mer på akademikern.se

Akademikern.

Utbildningar och Workshops
i Göteborg 2022/2023

**2-årig Grundläggande Psykoterapiutbildning
på Systemisk Narrativ Grund**
Inriktning Familj- och Nätverksarbete
start 23 januari 2023

**1-årig Handledarutbildning med inriktning
på handledning av familjehem**
start i mars 2023

Magnus Ringborg
Anknytningsbaserad Familjeterapi, ABFT
3 dagar våren 2023

Scott D Miller
”Vad är verksamt i psykosocialt behandlingsarbete?
Grunderna i ett feedback-informerat arbetssätt”
8 maj 2023

Scott D Miller och Susanne Bargmann
”Advanced Intensive Training in
Feedback Informed Treatment” FIT
9-11 maj 2023

För anmälan och mer information se Vårt utbud på
www.gck.nu. Du kan även kontakta oss på info@gck.nu

I korthet

TEXT: TOMMY JOHANSSON

FLER NYHETER
FÖLJ FLÖDET PÅ
SOCIONOMEN.SE

FOTO: GETTY IMAGES

Allt fler flickor tvångsvårdas för ätstörningar

ÄTSTÖRNINGAR. Nya siffror från Socialstyrelsen visar att allt fler flickor under 18 år vårdas enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT). Ökningen har skett över en femårsperiod där ätstörningar uppges vara en av de diagnosgrupper som ökat mest.

– Vi ser att ökningen av tvångsvårdade unga patienter med svår ätstörning började redan före covid-19-pandemin och den har

sedan fortsatt. Att fler tvångsvårdas kan tyda på att ätstörningen hunnit bli svår eller livshotande när man kommer till heldygnsvården, säger Niklas Långström, medicinsk sakkunnig på Socialstyrelsen.

2017 tvångsvårdades 322 personer under 18 år. Fem år senare har antalet i samma grupp växt till 471 personer – en ökning på 46 procent.

Obetalda räkningar ökar hos Kronofogden

SKULDSÄTTNING. Under första halvåret av 2022 fick Kronofogden in mer än 545 000 krav på obetalda skulder. Siffran för motsvarande period under 2021 landade på 519 000, vilket innebär en ökning med drygt fem procent. Myndigheten menar dock att det inte är kopplat till prisökningarna.

– De ekonomiska effekterna av bland annat stigande räntor, ökade matkostnader och dyrare elpriser har inte nått oss än, säger Rebecca Öhman, enhetschef på Kronofogden.

7400

Så många kuratorssamtal med barn hade Bris under sommaren. Många samtal har handlat om ångest, nedstämdhet och familjerelaterade problem.

KALENDARIUM Seminarier

16/11

Aktuellt inom socialpolitik

Konferens. En webbsänd heldag ger dig överblick över aktuella socialpolitiska frågor. Vilka utredningar och frågor är på gång just nu?

[Skr.se](#)

22-23/11

Socionomdagarna

Konferens. Finn inspiration, få nya idéer och kontakter på årets fullspäckade Socionomdagar. De hålls på Älvsjömessan i Stockholm. [socionomdagarna.se](#)

30/11

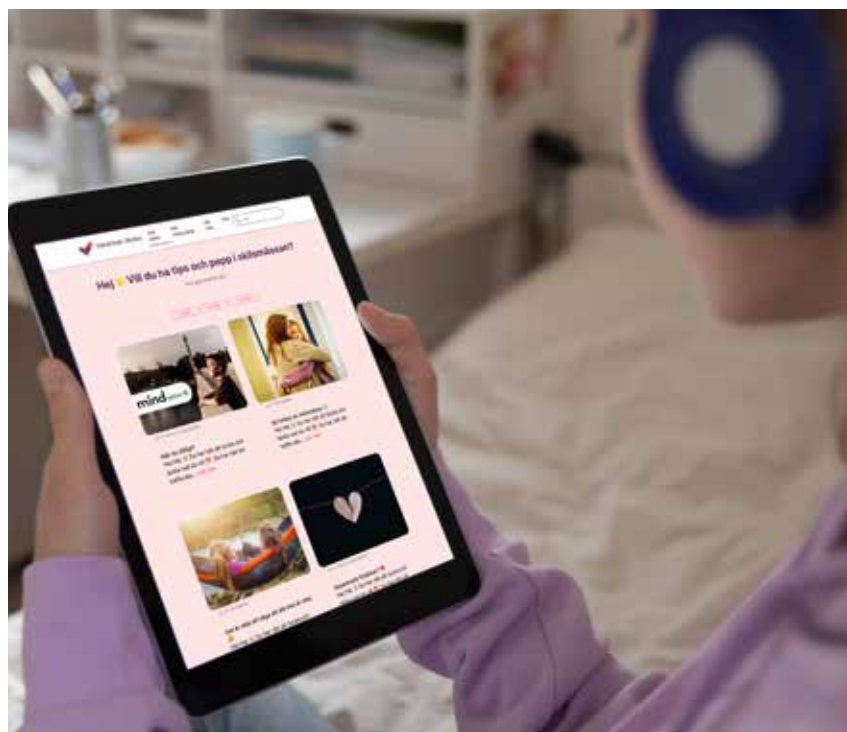
Skydda barnet, våld i barnavårdsutredningar

Konferens. Hur kan socialtjänsten handlägga barnavårdsärenden, skydda barnet och minska de negativa konsekvenserna på sikt?

Konferensen webbsänds.

[Skr.se](#)

Snart avgörs c-uppsatstävlingen. Läs bidragen på [socionomen.se](#)

Nytt verktyg ska hjälpa barn som lever med föräldrar i konflikt

DELAD VÅRDNAD. Juristerna Linda Ljunggren Syding och Elisabeth Scholander har, tillsammans med it-arkitekten Erik Scholander och barnpsykologen Malin Bergström, utvecklat en app som heter "Varanans vecka". Det är ett verktyg som syftar till att förbättra samarbetet mellan separerade föräldrar och därigenom underlätta tillvaron för barn. Genom appen får man bland annat hjälp med att fördela ansvaret

för olika uppgifter, organisera scheman och dela information som rör barnet/barnen. Det finns även möjlighet till stöd och rådgivning från tredje part. Appen har testats av både föräldrar och socionomer, som fått ge feedback och komma med förslag. Än så länge är det för tidigt att säga om appen gett några positiva effekter. Pilotprojekt pågår i flera svenska kommuner, bland annat Skövde och Landskrona.

” Barn kan inte vänta
– en barndom går inte
i repris.”

Elisabeth Dahlin, barnombudsman, om nästkommande regerings ansvar att värna om barnens levnadsvillkor i vad som ser ut att bli en världssomspännande lågkonjunktur.

Animerat från Socialstyrelsen ska lära unga om soc

FILMER. På sajten "Koll på soc" har Socialstyrelsen nyligen lagt ut animerade filmer för att lära barn och unga om socialtjänstens arbete. Filmerna är runt en minut långa och ger svar på frågor som vad socialtjänsten är, vad LVU betyder, vilken hjälp man kan få, vad socialtjänsten gör i en utredning, med mera. Tanken är att sajten ska agera stöd för alla under 21 år. Utöver filmerna finns ytterligare information på sajten om socialtjänstens arbete, tips inför möten och kontaktuppgifter för den som söker hjälp och/eller information.

Ny lagstiftning införs som rör frivården

FRIVÅRD. Personer som dömts till fängelse i högst sex månader har möjlighet att avtjäna straffet med fotboja, så kallad intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV). Tidigare har den dömd själv behövt ansöka om detta men nu slopar Kriminalvården ansökningskravet. Istället kommer man se över alla fall som uppfyller kriterierna och välja ut vilka som får avtjäna sitt straff enligt IÖV. Förhoppningen är att verkställa fler straff enligt IÖV och minska beläggningen på landets anstalter.

”Vi måste skapa en våg av medmännisklighet i detta mörker”

Social orättvisa, klassklyftor och fattigdom, där de unga får betala det högsta priset. Det utgör fonden i Nicolas Lunabbas nyläppta och självbiografiska bok ”Blir du ledsen om jag dör?”, om en relation som förändrar allt.

”BLIR DU LEDSEN om jag dör?” skildrar hur långt en ung människa kan nå om det finns ögon och öron som ser och lyssnar. Den unga människan heter Elijah, en snäll men stökig pojke från ett av Malmös utsatta områden, som får flytta in hos Nicolas Lunabba när situationen hemma blir ohållbar.

Boken tecknar också en bild över Sverige, där våld och död bland unga förstås genom faktorer som social orättvisa, fattigdom och rasism. Själv säger Nicolas Lunabba att boken inte är skriven som ett inlägg i debatten.

– Det här verket och mitt skrivande är något eget och det måste det få vara. Det är ingen pamflett, det viktiga för mig har varit att försöka förstå saker.

Till vardags är han verksamhetsansvarig för Helamalmö, en organisation som verkar för social rättvisa med fokus på barn och unga. Det förebyggande arbetet är centralt. Det är mekanismerna som leder unga in i kriminalitet som ska bekämpas snarare än unga kriminella. Det senare var något som inte minst präglade valrörelsen. SD vill till exempel se kraftigt höjda straff för gängkriminella och sänkt straffmyndighetsålder – raka motsatsen till det arbete som Helamalmö förespråkar. I Skåne fick partiet fler röster i alla kommuner – utom Malmö – jämfört med valet 2018.

Vad tänker du om det?

– Förfäran, att det har gått så långt att en så stor del av befolkningen kan rösta på ett sånt här parti, och att de andra partierna så lättvindigt och ryggradslöst böjer sig.

Men också kämpaglöd, understryker han, och lyfter det kollektiva som en nyckel.

– Vi behöver återuppliva de stora folkrörelserna. Det måste börja där, det måste börja med oss. Vi måste bli många, vi måste skapa en våg av positivitet, konstruktivitet och medmännisklighet i detta mörker. Tveklöst.

Tommy Johansson

Nicolas Lunabba

ÅLDER: 41 år.

GÖR: Verksamhetsansvarig för organisationen Helamalmö, författare..

AKTUELL: Debuterar som författare med boken ”Blir du ledsen om jag dör?”.

TIDIGARE: Sommarpratade i Sommar i P1 2021, som byggde på ett utdrag ur boken. Utsågs till hedersdoktor vid Fakulteten för hälsa och samhälle på Malmö universitet i juni.

LÄS MER!

Längre intervju med Nicolas Lunabba på sacionomen.se

har en tydligare nationell lagstiftning, så blir stödet i Sverige avhängigt på lokala bestämmelser.

– Lagen säger att kommunerna bör ta ett ansvar, men den specificerar inte hur, och den går inte närmare in på vilken sorts insatser som krävs. Det gör att det lämnas ut till tolkning.

”Lagen säger att kommunerna bör ta ansvar, men den specificerar inte hur. Det lämnas ut till tolkning.”

SOS Barnbyar lyfter fyra kategorier där man vill se att stödet förbättras. Det är inom 1) studier och arbete, 2) psykisk och fysisk hälsa, 3) nätverk och sammanhang, och 4) samhälle och bostad.

– Det vi märker att många unga funderar på när de själva vet att dagen börjar närma sig handlar just om boendefrågan. Det är det mest akuta, man måste ha någonstans att sova liksom, säger Petra Nyberg.

– Vi skulle önska att det fanns en insats på plats som kunde stötta dem lite flexibelt under en längre tidsperiod i alla de här frågorna. Det ska inte bara vara en extra kompis eller en extra vuxen, utan någon som faktiskt har kunskap om socialt arbete och som kan stötta ungdomarna genom hela den här processen.

Om man inte reglerar detta, inte förbättrar stödet, vad ser ni då att det kan få för konsekvenser?

– Där är forskningen väldigt tydlig och det är det som är så läskigt. Forskningen säger att det finns stora överrisker för den här gruppen, tio gånger högre risk att bli bidragsberoende, åtta gånger högre risk att hamna i kriminalitet, sju gånger högre risk för narkotikamissbruk. Nu säger jag inte att alla ungdomar hamnar där, de allra flesta går det bra för. Men riskerna är stora.

Hur upplever ni att den här frågan prioriteras på den politiska dagordningen?

– Det är sorgligt men den finns ju inte där. Det är ett väldigt stort fokus på straff och gängkriminalitet, men utan att man tittar på orsakerna bakom. Vi skulle mycket hellre se att man lyfter det långsiktiga och förebyggande arbetet. ◀

Stora brister i stödet till unga som lämnar samhällsvård

TEXT: TOMMY JOHANSSON

Det är mer regel än undantag att unga som omhändertagits av samhället inte får tillräckligt stöd när de ska ta sina första steg ut i vuxenlivet. Det visar en ny rapport från SOS Barnbyar.

När man ska ge sig ut i vuxenlivet erbjuder vetskapen om att det finns vägledning i svåra frågor, ekonomisk uppbackning eller ett hem att återvända till om något skulle gå fel, både trygghet och möjligheter. Men så är det inte för alla.

ENLIGT EN NY rapport som SOS Barnbyar har presenterat brister sex av tio svenska kommuner i stödet till omhändertagna ungdomar i övergången till vuxenlivet. Petra Nyberg, program-

chef på SOS Barnbyar, pekar på stora skillnader mellan unga med normala förutsättningar och unga som varit omhändertagna.

– För en ungdom som lever hos sin familj så är övergången till vuxenlivet ett ganska utdraget stadium. Men för ungdomar som varit placerade på HVB-hem eller i familjehem blir det väldigt abrupt när placeringen tar slut. Helt plötsligt ska du fixa hela övergången till vuxenlivet direkt, utan möjlighet att prova eller komma tillbaka, säger hon.

En orsak till att stödinsatserna skiljer sig så pass mycket åt mellan kommunerna är att lagstiftningen är otydlig, förklarar Petra Nyberg. Detta i kombination med det kommunala självstyret. Till skillnad från exempelvis Norge, som

INTERVJUN:

Kommunen saknade plan när Ruth tvingades flytta

Strax innan studenten fick Ruth Amba Mboyo beskedet att hennes familjehemsplacering skulle upphöra. Men någon tydlig planering från kommunen fanns inte.

Medan flera av Ruth Amba Mboynos skolkamrater planerade för sommarjobb och semester var det osäkert om hon ens skulle ha tak över huvudet när studentfirandet var över. Någon hjälp i bostadssökandet fick hon inte. Istället fick Ruth, som slussats mellan flera familjehem sedan nio års ålder, försöka finna en lösning själv.

– Jag hade ju min mamma men vi hade ingen bra kontakt och hade inte setts på länge. Vi hade heller inte kunnat bo tillsammans tidigare.

Ändå var det dit som Ruth fick vända sig.

– Det fungerade ett litet tag men sedan gick det inte längre. Vi kom inte överens.

Tack vare tidigare kontakter fick Ruth istället möjlighet att flytta in hos nära bekanta.

Vad tycker du att samhället behöver bli bättre på?

– Det jag inte fick hjälp med var en planering framåt. Det hade varit bra med en och samma handläggare som kunde ha varit med mig hela vägen.

Ruth, som nu hunnit fylla 19 år, understryker samtidigt att hon också fått bra med hjälp från vuxenvärlden, både privat och från det offentliga.

– Min bästa väns mamma har varit en viktig person. Jag har alltid kunnat komma till henne och prata. Även i skolan har det funnits lärare som jag har känt mig trygg att kunna prata med, och också personer inom socialtjänsten.

Hur ser tillvaron ut för dig just nu?

– Just nu är jag väldigt glad i var jag befinner mig. Jag har en bostad, jag har ett jobb och så har jag precis börjat studera till sjuksköterska.

LÄS MER!
Längre intervju med Petra och Ruth på socionomen.se

FOTO: PRIVAT

En chans för familjen

Grödbygården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grodbygarden.se

GG Grödbygården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET

Utredning – Behandling – Akut

Vi är ett HVB-hem för familjer sedan 1986. Vi erbjuder en trygg och utvecklingsstimulerande miljö för både barn och vuxna. Och har så gjort i över 30 år men vi är inte nöjda med det utan jobbar hårt för att fortsätta utvecklas!

Nanolfsvillan är beläget centralt i Finspång och har plats för 8 familjer som bor i egna lägenheter. Vi arbetar såväl med traditionella behandlingsplaceringar, utredningar som med kortare, flexibla placeringar.

Vi har idag ramavtal med 191 kommuner.

Besök www.nanolfsvillan.se eller ring oss på 0122-159 89 så berättar vi mer.

www.nanolfsvillan.se • tel. 0122-159 89

DILEMMAT

Vaccinationer vid LVU – vad gäller?

FRÅGA: Kan ett barn placerat i familjehem med stöd av LVU vaccineras enligt allmänna vaccinationsprogrammet, trots att föräldrarna inte samtycker?

SVAR: Det här är inte rättsligt prövat men om man hårdrar det så innebär LVU att nämnden tar över vårdnaden om barnet, och därmed kan fatta beslut som berör barnet. Man kan resonera att vaccinationsprogrammet är frivilligt och det går inte riktigt att jämföra med till exempel blodtransfusioner, som är på liv och död. Men vaccinationer hindrar å andra sidan smittspridning och att barnet

Åsa Furén Thulin

FOTO: SKR

självt blir sjuk. Det måste helt enkelt göras en bedömning i varje enskilt fall, men som vi på SKR resonerat så finns det möjlighet för nämnden att fatta beslut mot föräldrarnas vilja. Däremot är Socialstyrelsen inte helt tydlig med vad som gäller.

Men med det här sagt så är det förstås viktigt att i sådana fall ha en dialog med föräldrarna och förklara vad som görs, att det är för barnets bästa och om möjligt försöka motivera dem till att samtycka.

Åsa Furén Thulin, sektionschef för socialtjänsten, SKR.

FOTO: GETTY IMAGES

→ HAR DU EN FRÅGA OM SOCIALT ARBETE?

Hör av dig till redaktionen@socionomen.se så förmedlar vi frågan till en expert.

EXPERTFRÅGA

Hur visa intresse under ett samtal via chatt?

FRÅGA: I stödjande samtal via chatt gör samtalsformen, och anonymiteten det svårt att visa intresse och empati. Hur ska man göra?

SVAR: En chatt har många fördelar men du behöver anpassa dina kommunikativa metodiker. Du kan till exempel inte ge icke-verbalt stöd eller förmedla medkänsla genom ansiktet, och det kan vara svårare att utläsa klientens tillstånd när du inte kan läsa av kroppsspråk eller tonläge. Det kan också vara svårt att veta om den stödsökande förstår informationen och känner att den fått hjälp.

Det finns inga manualer för hur samtal via chatt ska föras utan det viktiga är att du hela tiden visar närvaro, att du finns där, "lyssnar" och att du vill förstå och hjälpa klienten. Om du behöver undersöka svaret på en fråga, svara ändå snabbt och be klienten vänta, så att hen är förberedd på en paus. Tänk på att risken för missförstånd är större i text än verbalt så ställ följdfrågor och visa hur du förstår det som skrivits, till exempel genom att omformulera chattanvändarens ord. Om klienten söker stöd i sitt dåliga mående så undvik att lägga tid på att kartlägga klientens livshistoria. Utforska i stället den stödsökandes tankar och känslor på ett bekräftande sätt. Du kan inte ta ansvar för allt som händer runt omkring samtalet, i klientens liv, men du kan försöka påverka hur personen mår under själva samtalet.

Nataliya Thell,
lektor i socialt
arbete vid Lunds
universitet.

LÄS MER!
Längre
intervju med
Nataliya Thell på
socionomen.se

Bostad med särskild service för människor
med psykisk ohälsa enligt SoL

12 lägenheter med eget boende

Män och kvinnor över 18 år

Psykiska funktionsnedsättningar

Individanpassat med individuella scheman

KBT och MI

Tillgång till personal dygnet runt

Sjuksköterska

www.hinriksgarden.se
britt-marie@siljansnyckeln.se

Killar mellan 12 år och 20 år

Neuropsykiatriska funktionshinder

Socialt dysfunktionell situation

Utredning och behandling

Litet HVB i Orsa

KBT, MI, ART och lågaffektivt bemötande

Personalgruppen består av beteendevetare, socionom,
sjuksköterska och behandlingspedagoger. Tillgång till
psykiatriker, psykolog och arbetsterapeut.

Personal dygnet runt

www.orionorsa.com
daniel.bertilsson@orionorsa.se

Nyckeln är ett hemtrevligt behandlingshem i Mora
med åtta platser. Vi hjälper tjejer i åldern 16 – 24 år
med psykisk ohälsa.

Vi använder Kognitiv beteendeterapi (KBT) och
Dialektisk beteendeterapi (DBT) som metod och
erbjuder både behandling och utredning.
Behandlingen utgår från ett strukturerat vecko-
schema och utformas utifrån den enskildas behov.
Vi erbjuder bland annat aktivitetsgrupp, friskvård,
färdighetsträning, relationsgrupp och särskilda
helgaktiviteter.

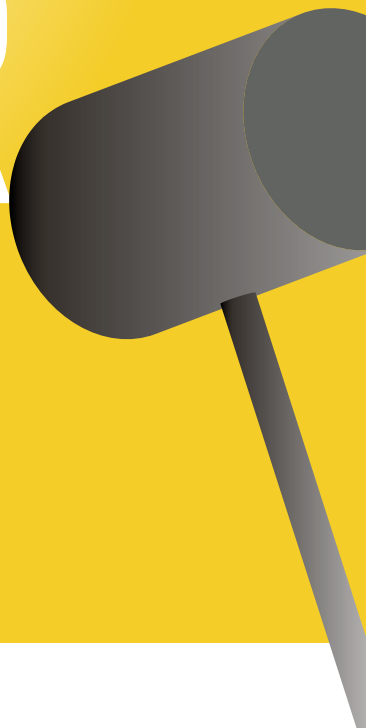
I verksamheten arbetar socionomer, beteendevetare,
arbetsterapeut, psykologer, alkohol- och drogtera-
peut, utbildade behandlingsassistenter med lång
erfarenhet samt specialistläkare i psykiatri. Vi har
vaken nattpersonal.

Vi återkopplar med månadsrapport utifrån BBIC
och utvärderar behandlingen med ett flertal skatt-
ningsskalor, samt vid uppföljning av genomförande-
planen. Vi har möjlighet att ta emot placeringar med
kort varsel och kan vara behjälpliga med transport.
Välkomna att höra av er för mer information!

www.behandlingshemmetnyckeln.se
johan.krumlinde@siljansnyckeln.se

RISK FÖR KOSTNADS- CHOCK I VINTER

Skenande priser på det allra nödvändigaste, som mat och el, slår hårt mot dem som tvingas leva på ekonomiskt bistånd. Än har kommunerna inte behövt ta konsekvenserna, men ett tufft uppvaknande är att vänta.

AV ANNE RALF HÅLLBUS ILLUSTRATION GETTY IMAGES

När det här skrivs har Statistiska Centralbyrån, SCB, just presenterat ny statistik för prisutvecklingen i Sverige. I augusti var inflationen 9 procent. Elpriserna gick upp 29 procent och matpriserna steg för nionde månaden i rad. Närmast chockartade siffror efter en lång rad år med ganska blygsamma prisökningar och låg inflation.

För de flesta svenska hushåll kan det komma att innebära omprioriteringar framöver. Färre resor, inga onödiga klädinköp, mindre kött och dyra grönsaker på middagsbordet...

Men för gruppen med de minsta ekonomiska marginalerna handlar det inte om att behöva leta falukorv till extrapris. Det handlar om att alla ha råd att handla mat.

– Matfattigdom är inget nytt och det är mer utbrett än många tror. Vi på Stockholms Stadsmission upptäcker ofta först när det är sämre tider, det säger Johan Rindevall som är chef för den sociala matbutikskedjan Matmissionen. Utöver fem butiker i Stockholm som drivs av Stockholms Stadsmission finns två butiker i Göteborg och en i Malmö som drivs av andra ideella huvudmän.

I början av året handlade strax över 7 000 medlemmar i någon av Matmissionens butiker. Antalet har vuxit i ganska jämn takt sedan den första butiken öppnade 2015. Fram till i år. Från januari till augusti har 6 000 medlemmar tillkommit – nästan en fördubbling på åtta månader.

Den största gruppen som handlar på Matmissionen, uppskattningsvis 40 procent av medlemmarna, är barnfamiljer.

För att få handla på Matmissionen till medlemspris – ungefär en tredjedel av ordinarie

Johan Rindevall
FOTO: PRIVAT

Anna Svensson
FOTO: PRIVAT

butikspris – får inkomsten inte överstiga Försäkringskassans garantibelopp, vilket idag ligger på 11 190 kronor i månaden.

– Man får handla för upp till 300 kronor i veckan till medlemspris. Det räcker till fyra, fem fulla kassar. De som handlar hos oss har stenkoll på vad saker kostar. Om en vara går upp två, tre kronor märker våra kunder det och måste överväga om det är värt att köpa ändå, berättar Johan Rindevall.

FÖR DE ENSKILDA individerna märktes de ökade kostnaderna bara någon vecka efter att kriget i Ukraina bröt ut i slutet av februari. Men i kommunerna tycks effekterna av skenande priser ännu inte märkas.

Anna Svensson är utvecklingsledare med inriktning mot ekonomiskt bistånd i Linköping, en kommun där andelen invånare som får försörjningsstöd ökat under ett antal år.

– Men i år har vi faktiskt tvärtom sett en liten tendens till minskade behov av ekonomiskt bistånd. Det kan bero på pandemin, då många fått extra stöd i form av utökad bostadsbidrag, aktivitetssättning och annat. Vi får se vad som händer nu när de här extrastöden tas bort, säger Anna Svensson som tror att de faktiska behoven kommer att utkristallisera sig under hösten:

– Många kommer inte att klara sin ekonomi om prisökningarna fortsätter i den här takten. Jag tror att vi kommer att se fler akuta och tillfälliga ansökningar om ekonomiskt bistånd. De flesta människor försöker klara sig i det längsta, men när det inte går längre söker man bidrag.

I Malmö beskriver Rikard Vroland, chef för avdelningen ekonomiskt bistånd och boende på socialförvaltningen, en liknande situation:

– Å ena sidan har antalet hushåll som behöver försörjningsstöd minskat ganska kraftigt i år – minus 16 procent jämfört med året innan. ▶

Från januari till augusti i år har antalet medlemmar i Matmissionens butiker nästan fördubblats, enligt Johan Rindevall, chef för verksamheten.

Annika Wallenskog
FOTO: PRIVAT

Åsa Andersson
FOTO: PRIVAT

► Det beror främst på att efterfrågan på arbetskraft är ganska stor just nu, även på personer med lite kortare utbildningsbakgrund.

– Å andra sidan ser vi att vissa hushållskostnader har börjat stiga. Det gör att medelkostnaden per hushåll med försörjningsstöd ökar. Rikard Vroland ser anledning till oro inför vintern.

– Om kostnadsutvecklingen fortsätter öka kan en hel del hushåll som får ekonomiskt stöd få svårt att få pengarna att räcka till. De kommer behöva ansöka om kompletterande bidrag i mitten av månaden för att pengarna inte räcker till mat. En fattig grupp blir ännu fattigare.

Dessutom tror han att nya grupper kan bli aktuella för ekonomiskt bistånd:

– Om bostads- och elkostnaderna stiger kraftigt kan det hända att de som idag klarar sig på sjukpenning eller a-kassa och hushåll med låga inkomster inte får pengarna att räcka. Det är inte givet att alla är berättigade till försörjningsstöd, kanske finns realiserbara tillgångar som de måste göra sig av med först. Människor kan hamna i en sits där de tvingas sälja sina hem för att kunna leva.

ANNIKA WALLENSKOG är chefsekonom på Sveriges Kommuner och Regioner, SKR. Hon bekräftar bilden av att den fortsatt höga efterfrågan på arbetskraft gör att kommunernas utgifter

för ekonomiskt bistånd faktiskt minskat lite det senaste året. Men hon konstaterar också att situationen snabbt kan förändras:

– Vi vet inte hur den höga inflationen kommer att slå. Redan nu ser vi att byggbranschen börjar säga upp personal. Fler branscher kan följa, säger Annika Wallenskog och fortsätter:

– Det alla väntar på nu är att riksdagen ska fastställa riksnormen för 2023. Det beslutet kommer först i november och då ska kommunstyrelserna redan ha lagt sina budgetförslag. Ganska dålig framförhållning, kan man säga...

– Om riksnormen skulle öka motsvarande inflationen mätt som konsumentprisindex i augusti, som var 9,8 procent, skulle kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd öka med över en miljard jämfört med 2022. Jag är inte så säker på att alla kommuner har tagit höjd för det.

– Ingen kommunpolitiker gick ut i valet och sa att "vi måste dra ner på välfärden" eller "nu höjer vi skatterna". Det kommer att bli tufft för de politiker som nu ska göra en budget.

Förmågan att klara utmaningarna varierar stort mellan olika kommuner, konstaterar Annika Wallenskog.

– De kommuner som redan idag har höga kostnader för ekonomiskt bistånd blir extremt utsatta. Små kommuner med få arbetstillfällen,

obefintlig servicesektor och som dessutom hade ett stort flyktingmottande 2015 och 2016 får det jättetufft.

EN SÅDAN KOMMUN är Filipstad i Värmland. En bruksort med ungefär 10 500 invånare, varav många kom till flyktingboenden 2015 och har stannat kvar sedan dess.

– Här är lätt att hitta bostad men svårt att få jobb, berättar Åsa Andersson som är förvaltningschef på socialförvaltningen i Filipstad.

Åsa Andersson konstaterar att såväl ökade som minskade utgifter för försörjningsstöd beror på olika omständigheter på individnivå, likväl som strukturella förändringar i samhället.

– Nu ser vi att ökade elkostnader slår hårt. Vi har en del personer som bor i hus och får försörjningsstöd. De har tufft att betala elräkningen så vi ger rådruum till personer som uppbär ekonomiskt bistånd så att de får en tid på sig att byta till ett billigare boende.

NÄR DETTA SKRIVS är valet precis avgjort och det blå blocket har vunnit med minsta möjliga marginal. Kommer det att påverka vad riksnormen sätts till, och därmed vad de som behöver försörjningsstöd får att klara sig på nästa år?

Åke Bergmark är professor i socialt arbete vid Stockholms universitet och har forskat mycket kring ekonomiskt bistånd. Han tror inte att regeringsskiftet kommer att ha så stor betydelse:

– De regeringar vi haft på senare år har inte drivit någon radikal linje när det gäller ekonomiskt bistånd. De har haft samma linje; att låta riksnormen följa konsumentpriserna. Moderaterna har vid några tillfällen diskuterat en sänkning av normen men det tror jag inte att de får med sig några av sina samarbetspartier på.

Sett över tid har riksnormen inte följt inkomstutvecklingen i samhället. Avståndet mellan de som lever på ekonomiskt bistånd och de som försörjer sig via arbete ökar stadigt. Samtidigt är den långsiktiga trenden att allt fler blir beroende av stödet allt längre, berättar Åke Bergmark:

– I början av 1980-talet var det antal månader som ekonomiskt bistånd betalades ut till samma mottagare i genomsnitt fyra månader. Sedan dess har den tiden gradvis ökat och ligger nu på över sex månader, även om vi sett en liten minskning på marginalen de senaste åren.

– Riksnormen sätts för att bestämma ersättning under väldigt korta perioder. Den ska inte täcka längre försörjningsbehov. Men i praktiken har den kommit att fungera som en långsiktig lösning. Det är bara att titta på vilka pengar det handlar om så förstår man att det inte är en lockande lösning på någons försörjningssituation. ◀

Riksnormen

Avgör nivån på försörjningsstödet. Beloppet bestäms av regeringen inför varje nytt kalenderår och gäller som miniminivå för de behov som riksnormen ska täcka.

Konsumentverkets pris- och konsumtionsundersökningar ligger till grund för regeringens beslut om riksnormens storlek.

Konsumentverket tar fram beräkningar för följande områden:

- Livsmedel
- Kläder och skor
- Personlig hygien
- Fritid och lek
- Mobiltelefon
- Barn- och ungdomsförsäkring
- Övrig barnutrustning
- Hemförsäkring
- Förbrukningsvaror
- Hemutrustning
- Medier
- Hushållsel
- Vatten och avlopp

+ 8-9%

RIKSNORMEN 2022 höjdes med 1,6 procent jämfört med föregående år – en ökning som varit ungefär lika stor under hela 2000-talet. **För att täcka kostnadsökningarna skulle regeringen behöva besluta om en höjning av riksnormen för 2023 på mellan 8 och 9 procent.**

Riksnormen kom till på 1980-talet, för att få ordning på utbetalningarna av ekonomiskt stöd och säkerställa att inga kommuner lade sig långt under Socialstyrelsens rekommendationer.

POSTNUMMER AVGÖRANDE I LIVETS LOTTERI

TEMAINNEHÅLL

KVARTERET

FORMAD AV PLATSEN

Hemkvarterets sociala kapital påverkar invånarnas förutsättningar i livet. **20**

VAD ÄR ETT UTSATT OMRÅDE?

Samhällsdebatten utgår från polisens kriterier. **23**

KROKIGARE VÄG

Unga i förorten har fått det tuffare, menar Madeleine Opira, grundare av A million minds. **24**

TIDSLINJE

Varierande syn på social segregation under 1900-talet. **28**

PANELEN

Tre socionomer: Så arbetar vi med kollektiva insatser. **30**

Sverige är ett ojämlikt land. Men vad gör att området du bor i får så stor betydelse? Och vad kan vi göra åt det?

AV FREDRIK RUBIN ILLUSTRATION JENS MAGNUSSON

Familj och miljö, så kan det som påverkar en människas möjligheter att förverkliga sina drömmar sammanfattas. Vål enkelt givetvis, men efter att ha talat med forskare och dykt in i rapporter så visar det sig att livets lotteri är avgörande. Uppväxtkvarteren påverkar både utbildningsnivå, sysselsättning och arbetsinkomst senare i livet, enligt rapporten "Platsens betydelse" som myndigheten Delegation mot segregation presenterade i juni.

Men frågan är hur mycket svårare det är att förverkliga sina drömmar i ett socioekonomiskt utsatt område i stad eller på landsbygden jämfört med ett välbärgat?

– Det är väldigt svårt att mäta. Däremot finns det många studier om skolresultat, arbetslöshet och andra faktorer som bidrar till social exkludering. Tittar man på vad forskningen säger om det som kallas för avancerad marginaliserad och social exkludering, så ser vi att det här är vad man kallar för en multidimensionell process, det är en massa samverkande faktorer, säger Stefan Sjöberg, sociolog och forskare i socialt arbete.

BRIST PÅ SOCIAL service, arbetslöshet, kriminalitet, hur skolan är jämfört med skolor i mer välbärgade områden och föräldrarnas situation är ett urval av faktorer som spelar roll i det som segregationsforskningen kallar för grannskaps-effekten.

– Att exempelvis se sina föräldrar söka hundratals jobb utan att få något kan ge en känsla av att samhället inte är till för oss. Att vi lever som andra klassens medborgare och inte tillåts komma in i samhället.

Stefan Sjöberg menar att ojämlikheten i Sverige är ett resultat av de senaste 30–40 årens sam-

hällsutveckling. En ojämlikhet som lett till att en del grupper, och hela områden, fått en försämrad livssituation. En problematik i socioekonomiskt utsatta områden som han menar att samhällets sociala arbete angriper som vore det en individuell problematik.

– I dag vill vi från samhällets sida, med vissa undantag, arbeta med ett individfokus. Men det fungerar inte i stort, för det går inte att arbeta individuellt med 10 000 personer i ett område med det som kallas för "individual case work." Det är en praktisk omöjlighet i dag. Och även om det skulle gå så skulle det inte lösa det grundläggande problemet, ett samhälle som är ojämlikt.

INDIVIDENS MÖJLIGHETER att förverkliga sina drömmar, påverkas också av platsens sociala kapital, ett begrepp som Malin Eriksson, professor i socialt arbete, arbetat med under hela sin forskargärning.

– Ett bostadsområde med ett starkt socialt kapital kännetecknas av en rad faktorer, som att det där finns ömsesidighetsnormer som innebär att man stödjer och hjälper varandra även om man inte är personligt bekant med varandra. Det skapar en trygg plats och förtroende mellan människor och myndigheter, men det finns också många starka lokala sociala nätverk och högt deltagande i dessa.

Att bo i en sådan miljö är positivt och tros ge en så kallad "spill over-effekt". Det vill säga att det gynnar även den som inte är socialt delaktig.

– De får också tillgång till det kollektiva plats-specifika sociala kapitalet. Det är något som så att säga "sitter i väggarna, eller platsen". Normer som nästan blir självförstärkande om de finns.

SÅ SOCIOEKONOMISKT utsatta områden har ett lågt plats-specifikt socialt kapital?

– Nej, så kan man inte säga. Det blir en förenklad bild. Det har gjorts studier i en del av dessa områden som visar på motsatsen, inte minst när

Malin Eriksson
FOTO: MATTIAS PETERSSON

Stefan Sjöberg
FOTO: JESSICA NESSÉN

det kommer till att det finns starka ömsesidiga normer, att folk känner varandra och att de ger stöd till varandra. Lite av en bykänsla, säger Malin Eriksson och fortsätter:

– Men när man blir stämplad som problematisk och utsatt så skapar det med nödvändighet ett behov av att förhålla sig till den bilden. Ett sätt att förhålla sig är att ta starkt avstånd från stämpeln och skapa ett motstånd mot en stigmatisering. Vad som då händer är att det sammanbindande kapitalet blir ännu starkare, men det överbryg-

gande sociala kapitalet, alltså det till övriga samhället, försvåras ytterligare. Då får vi en situation där klyftor ökar.

Segregationen stärks även av det som kallas för individuellt socialt kapital, som handlar om de sociala nätverk som alla vi människor ingår i. Medlemmarna av nätverk sitter på en gemensam bank av resurser. Det kan vara en så enkel sak som att använda kontakter för att få ett attraktivt arbete eller annan fördel i livet, enklare för personer i mer välbärgade områden.

– Det är ett kapital som finns i våra mellanmänskliga relationer, som inte behöver vara platsbundet utan kan gå över hela världen. Ett sådant exempel är en del religiösa samfund som stödjer varandra oavsett var i världen de befinner sig, även om de aldrig setts förr.

Är samma sak relevant för socioekonomiskt utsatt glesbygd?

– Ja, jag har gjort studier i norrländsk glesbygd och i utsatta områden i Stockholmsregionen. I Stockholm kände jag igen jättemycket från byar i Norrlands inland. Alla känner alla, man hade starka ömsesidiga normer men också en stark social kontroll som kunde bli för stark då alla visste allt om alla. Gick man utanför dessa normer riskerade man att exkluderas, säger Malin och fortsätter:

– Men även den upplevda och faktiska situationen påminde om varandra. Att samhällsservice dras in, att man känner sig bortglömd och stigmatiserad av det omgivande samhället och känslan av att man inte är prioriterad.

MEN ÄVEN OM likheterna mellan stad och landsbygd är många, så finns det skillnader. I forskningsprojektet "Landsbygdens unga" som studerade landsbygdens skolor, kunde Elisabet Öhrn, professor i pedagogik, se hur brist på utbildning och ekonomiska skillnader hindrade ungdomars drömmar.

– För att kunna studera på en viss gymnasieutbildning så måste man ofta flytta, ibland till en

” Man tittar inte så mycket på de kollektiva aspekterna, för man har inte tid och det är inte prioriterat. ”

► ort långt bort. Det innebär avsevärda ekonomiska problem för familjer och blir praktiskt svårt att genomföra. Ekonomin hindrar ungdomar från att studera eftersom familjen inte har råd med pendlingen eller att bekosta ett dubbelt boende på den nya orten.

Elisabet menar att nästan all forskning som bedrivs om social utsatthet och utbildning handlar om relationer och betydelsen av sociala villkor och rörelser i städer. Samtidigt framställs det inte sällan i media att unga på landsbygden inte vill bo kvar.

– Men det stämmer inte. Många unga vill bo kvar, men kan inte. Ekonomin hindrar, utan arbete kan du inte stanna.

Så vad är det sociala arbetets roll i det här komplexa pusslet? Hur kan till exempel socialtjänsten påverka? Lisa Kings, docent i socialt arbete som sedan 2005 forskat i gränslandet mellan urbana studier och civilsamhället konstaterar att socialtjänsten i dag främst arbetar gentemot individer och med behandling i socioekonomiskt utsatta områden. Själv har hon i sin forskning bland annat tittat på olika former av social mobilisering och sociala rörelser.

– Man tittar inte så mycket på de kollektiva aspekterna, för man har inte tid och det är inte prioriterat. Man behöver arbeta mer med förebyggande socialt arbete, något som vi i dag pratar ganska lite om jämfört med förr.

ÄVEN OM LISA slår fast att det förebyggande arbetet inte kan lösa olika former av grundläggande problematik i områdena, så kan det verka stävande och i ett tidigt skede vara en röst uppåt och tydliggöra vart samhället är på väg. Ett kvartersarbete med olika inriktningar där arbetet primärt bedrivs på grupp- och strukturell nivå.

– Den här typen av socialt arbete bedrivs redan i dag, men oftast inte av socialtjänsten eller ens av socionomer. Främst sker det på gräsrotsnivå inom det civila samhället, men det kan också handla om olika typer av satsningar, lokala projekt eller förnyelsearbete. Socialt arbete har en alldeles för liten roll i det här arbetet, säger hon.

Lisa Kings menar att även hur ett område betraktas och beskrivs, påverkar de människor som bor där och deras möjligheter.

– Vissa platser tillskrivs en massa olika negati-

va och annorlunda egenskaper som normaliseras i samhället. Ett stigma som boende måste förhålla sig till, antingen genom att leva upp till föreställningen om platsen där man bor och vem man bör vara, eller försöka bryta ner den.

Har samhällets intresse för socialt arbete i de här områdena ökat i takt med debatten om kriminalitet?

– Nej, verkligen inte. Hårdare tag-debatten är nästan överallt och det måste man förhålla sig till. Det gör att de här perspektiven är viktigare att lyfta.

Adhd-tester, riva bostäder, begränsning av en viss etnicitet i områden och visitationszoner, förslagen har varit många. Hur påverkas de boende?

– Det befäster den territoriella stigmatiseringen något oerhört. Det blir än tydligare att man kopplar ojämlikhet till en sida av myntet, platsen samt etnicitet och inte ojämlikheten i sig. Det för med sig väldigt lite gott, det är klart att det påverkar människors syn på vilka möjligheter som är möjliga. Inte vad som faktiskt är, utan var din egen horisont går. ◀

Elisabeth Öhrn
FOTO: ULF CHRISTIANSON

Lisa Kings
FOTO: PRIVAT

EXPERTEN

Fokus på polisens lista eller boendes livsvillkor?

Politiker lovar att komma till rätta med problematiken i utsatta områden. Men vad menar de egentligen? Och vad är skillnaden mellan ett utsatt område och ett socioekonomiskt utsatt område?

AV FREDRIK RUBIN

FÖR ATT FÅ SVAR på frågorna vände vi oss till Per-Olof Hallin, seniorprofessor i kulturgeografi. Han förklarar att det är en stor skillnad på hur begreppen används.

– När polisen pratar om utsatta områden, riskområden eller särskilt utsatta områden så handlar det om platser där kriminellas påverkan på civilsamhället är stor. Det skiljer sig från den bredare diskussionen kring socialt utsatta områden, eller som vi hellre säger, områden med utsatta livsvillkor.

PER-OLOF HALLIN har sedan 2010 verkat i en forskargrupp som arbetar med den problematik som finns i socioekonomiskt utsatta områden. De senaste sju åren arbetar han dessutom tillsammans med polisen för att ta fram metoder och analysera utvecklingen i bostadsområden.

– När politiker sätter upp politiska mål som ”inga utsatta områden” så menar man polisens lista över områden. Politiken menar alltså främst att de kriminellas påverkan ska minska, inte att den sociala problematiken ska lösas, trots att det senare är en förutsättning för att uppnå det första.

Men någon universal ”quick fix” för att infria löftena ser inte Per-Olof, utan det krävs snarare ett batteri av insatser på alla nivåer, såväl repressiva som förebyggande.

– Det behövs fler som arbetar med det förebyggande arbetet, mer som socialtjänsten arbetade på 70-talet. Då fanns det en rörelse kring ”community building”, att stärka lokalsamhället. Att nå dit handlar inte bara om pengar, det handlar om ledarskap

Per-Olof Hallin
FOTO: PRIVAT

och att skapa arbetsplatser där anställda stannar kvar, säger Per Olof och fortsätter:

– Det vi kan se inom socialtjänsten och skolan är en stor omsättning på personal i de här områdena.

Som socialsekreterare är det inte ovanligt att man bara arbetar ett till två år samtidigt som man ofta inte ges möjlighet att arbeta mer systematiskt med det socialt stödjande arbetet.

Samtidigt menar Per-Olof att det runt om i svenska kommuner bedrivs ett seriöst arbete med att stödja de mest sårbara grupperna.

– Men det finns en sekretessproblematik, det är ofta svårt med samverkan mellan exempelvis socialtjänst, skola och polisen. ◀

Kriminaliteten är en del av förklaringen till varför unga i förorten har sämre förutsättningar än andra. Men det är inte hela sanningen, enligt Madeleine Opira.

”Förutsättningarna för unga i förorten är svårare i dag”

Samhället har förändrats sedan Madeleine Opira växte upp i miljonprogrammets Husby på nittioalet. Vägen till att uppnå sina drömmar, likt hon själv gjort, är krokigare för många unga i dag menar hon. Genom tankesmedjan **”A Million Minds”** försöker hon bidra med en del av lösningen. TEXT FREDRIK RUBIN FOTO JOHAN STRINDBERG

Stockholmsstadsdelen Husby är i dag klassificerat av polisen som ett ”särskilt utsatt område”, ett område vars invånare påverkas av kriminella. Enligt Madeleine är kriminaliteten en del i varför ungdomar i området har sämre förutsättningar i dag jämfört med då hon växte upp. Men det är bara en sida av myntet, menar hon.

– Förr möjliggjorde ekonomin för en fungerande social infrastruktur med fritids, idrottsaktiviteter, fältassistenter, lokalpoliser och andra resurser. Möten skedde mellan olika kulturer och grupper och det fanns ännu många svenskar kvar i området som kunde bistå med kunskaper i såväl språk som sedvanor.

STÖRRE DELEN av sin uppväxt bodde Madeleine tillsammans med sin ensamstående mamma.

– Jag växte upp med människor med väldigt många olika livsvillkor, kulturer och religioner, vilket skapade en förståelse och respekt för andra. Samtidigt hade jag möjlighet att ta del utav olika aktiviteter, vilket alla inte hade. Det bidrog till en stark framtidstro och syn på miljonprogrammen som en möjligheternas plats.

I dag driver Madeleine Opira tankesmedjan A million minds, som jobbar för att lyfta unga i förorten.

Men Madeleine upplevde att bristen på representation i det svenska samhället kom att rubba hennes framtidstro under 2000-talet. Med inspiration från sin mamma, som själv är akademiker, kom hon att vända blicken bort från Sverige. Valet föll på England och Frankrike där hon pluggade juridik, senare togs även en

master i socialt entreprenörskap.

– Hemma hade jag lätt för att ställa frågor om mina framtidsval och få höga förväntningar på min framtid och självförtroende. I mitt arbete i dag ser jag föräldrarnas roll som oerhört viktig, men det räcker inte. Man får inte lura sig själv att tro att samhället är detsamma i dag som på nittioalet när jag var tonåring.

MADELEINE TECKNAR en dystert jämförelse av det samhälle som hon själv växte upp i och det som

”Den politiska debatten får människor att känna att de är andra klassens medborgare.”

► barn och unga är en del av i dag i socioekonomiskt utsatta område.

– I dessa områden har den sociala infrastrukturen kollapsat och det finns ett behov av att använda de resurser som tilldelas mer effektivt. Vi ser områden där skolorna står inför stora utmaningar och där det saknas en struktur för att förhindra att den allt grövre gängkriminaliteten tillåts rekrytera unga.

Segregationen som skapats innebär inte bara mänskligt lidande menar Madeleine, även samhällsekonomin påverkas i form av uteblivna intäkter då drivkrafter och potential inte tas tillvara.

– I synnerhet gäller detta inom arbetsmarknaden och utbildningsväsendet på grund av diskriminering och förlegade rekryteringsprocesser, som inte är gångbara för den mångfald samhället utgörs av i dag. Konsekvenserna av

utanförskap kostar dessutom stora summor i form av insatser.

BRISTEN PÅ framtidstro leder till att en hel del barn och unga inte ser möjligheterna i livet och vägen fram till att uppnå sina yrkes- och studiemål i livet.

– Den politiska debatten får boende att känna att de är andra klassens medborgare. Bland ungdomar skapas en passivitet, likaså bland eldsjälarna som känner att politiker kör sitt eget race oavsett vad forskningen säger om deras förslag. Tilltron till att man kan förändra samhället minskar.

Just det är något som den politiska och religiöst obundna tanke- och handlingssmedjan ”A Million Minds” vill komma till rätta med. En smedja som bedrivs ideellt och grundades av Madeleine.

– Den skapades för att arbeta med att frigöra potentialen hos unga i miljonprogrammets förorter. Våra tre övergripande mål är att nyansera mediabilden av förorten, att bidra med perspektiv och stärka ungdomarnas förutsättningar genom bland annat programmet "Dream Challenge".

INOM "DREAM CHALLENGE" tävlar skolelever med att skapa och presentera sina egna framtidsplaner. Med stöd av personer inom näringslivet ges de coaching om vilka steg som krävs för att nå sina mål. Programmet har genom åren funnits i sex socioekonomiskt utsatta områden i Stockholm med hundratals deltagare.

– Ungdomarna får hjälp av A Million Minds med att konkretisera sina mål. I programmet ges de verktyg, höga förväntningar, förebilder och vi arbetar för att eleverna ska uppleva skolan som det sammanhang som de kan utgå ifrån för att förverkliga sina mål.

Madeleine betonar att den samverkan som sker inom programmet mellan det civila samhället, näringslivet och skolan är avgörande för att kunna motverka uppgivenhet och brist på

” Den politiska debatten får boende att känna att de är andra klassens medborgare. Bland ungdomar skapas en passivitet.”

framtidstro. Att det lyckats har de fått ett kvitto på flera gånger.

– Vår nuvarande ordförande Sara är 22 år och tar sin master på KTH inom bygg just nu. Hon var med i vårt program 2014 och sa redan då att hon ville arbeta inom samhällsbyggnad. Det är så häftigt att följa elevernas resor från dröm till verklighet. ◀

ANNONS

Placeringsförfrågan 010-16 00 676
www.insikten.info

**Autism och andra
NPF-variationer**

HVB
med fyra platser
för pojkar 10-13 år

Familjehem
för barn och ungdomar

HVB
för pojkar 14-18 år

VARIERANDE SYN PÅ SOCIAL SEGREGATION

Är det bra eller dåligt att bygga bostadsområden med plats för människor ur olika samhällsklasser? Synen har varierat under det senaste århundradet, och diskussionen lever än.

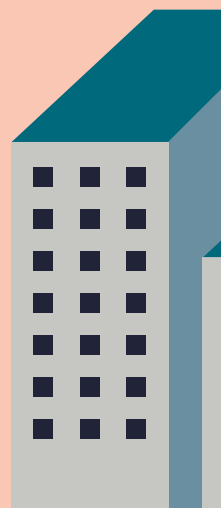
AV FREDRIK RUBIN GRAFIK GETTY IMAGES

SYNEN PÅ BOENDETS inverkan på individens mående och möjligheter i livet, har varierat över tid. Samma sak gäller huruvida det är en bra idé eller inte att personer från olika samhällsklasser "blandas". På 1950-talet kom allt fler sociologer och samhällsvetare att studera trivsel kopplat till boendesituationer, men idén att försöka blanda olika samhällsklasser fanns ännu inte riktigt.

I Storstockholms generalplan från 1945 spekulerades det exempelvis i att

staden borde bygga så socialt homogena stadsdelar som möjligt. På 1960-talet började man dock tänka om och "social segregation" ses som ett stort problem. Medicinska sociologer påpekar att människors hälsa ser olika ut beroende på var de bor och vilken samhällsklass de tillhör.

I dag är diskussionen om boendemiljö, segregation och grannskapseffekter högst levande.

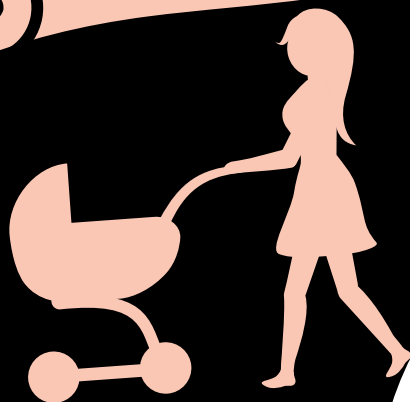

1945: I Stor-Stockholms generalplan spekuleras det om att staden borde bygga så socialt homogena stadsdelar som möjligt.

1950-tal: Sociologer kartlägger och studerar "trivsel" kopplat till boende.

1911: Socialgruppsindelningen upprättas, används inte minst för att kartlägga väljarna.

Tidig flytt till ett "bättre" område kan göra stor skillnad i ett barns liv.

1960-talet: "Social segregation" ses som ett stort problem, bland annat genom Harald Swedners studier och interventioner om social segregation och sämre skolbetyg för socialgrupp III.

2000-tal och framåt:

Kunskapen om hur boend området påverkar hälsa och livsmöjligheter växer. Hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes visar sig till exempel vara vanligare i ekonomiskt utsatta områden och forskning från USA visar att en tidig flytt till ett "bättre" område kan innebära stora förbättringar för barnets fortsatta livsmöjligheter, för att nämna några.

1990-talet:

Sverige drabbades av ekonomisk kris och den sociala bostadspolitiken monterades successivt ned. De socioekonomiska och etniska skillnaderna växte i många regioner. Gentrifieringen av vissa stadsdelar tilltog och bostadsbristen och trångboddheten ökade. Utvecklingen ledde till en rumslig polarisering mellan centrum och periferi.

1965–1971: Låginkomstutredningen visade på de stora hälsoskillnaderna mellan klasser och mellan stad och land.

På vilket sätt arbetar ni med kollektiva insatser?

TEXT FREDRIK RUBIN

JÖRGEN ANDERSSON
utbildningssamordnare
Framtidens hus i
Lindängen, Malmö

I Lindängen är boendeinflytande ett nyckelord.

I stadsdelen Lindängen i Malmö har det sedan 2013 funnits en sektorsövergripande samlingspunkt som går under namnet Framtidens hus. Här samlas socialtjänst, Röda Korset, Rädda Barnen och andra delar av civilsamhället, liksom grupper av Malmöbor.

– Samverkan är ett fokus, ett annat är hälsofrämjande arbete med nätverk av boende i

området. Boendeinflytande är ett nyckelord för oss.

På vilket sätt skiljer sig arbetet från annat socialt arbete?

– Kärnan i arbetet är närvaro, det bygger på att arbetet bedrivs på platsen och utgår från att vi inte har alla lösningar eller vet exakt vad som är bäst för vare sig individen eller området, säger Jörgen och fortsätter:

– Därför behöver vi

samarbeta och tillsammans med boende forma aktiviteter och insatser som förhoppningsvis gör skillnad. Att lyssna och erkänna den kunskap som finns hos boende i området, det kan man inte göra på avstånd. Det låter enkelt, men det görs för lite av detta inom socialt arbete.

Varför valde du det här arbetet?

– Det här är områdesarbete i bred mening, det är socialt arbete så som jag drömt om att det skulle vara sedan jag gick socialhögskolan, Jag känner mig väldigt hemma i den här kontexten, det är hårt arbete samtidigt som det är både meningsfullt och roligt.

MILLA LÖFSTEDT
Gruppledare/föräldrastödjare på Geneta Familjecentral i Södertälje

Familjecentralen sänker tröskeln för att söka hjälp hos socialtjänsten.

I Södertälje tog man del av forskning som visade på landets ojämlikhet när det kommer till barns hälsa, beroende på i vilket område barnet bodde och växte upp. En kunskap som användes för att starta en familjecentral i stadsdelen Geneta. På familjecentralen samsas socialtjänsten med barnhälsovård.

– Som föräldrastödjare är vi en del av det utökade hembesöksprogrammet, deltar i treårskontroller tillsammans med bvc och har enskilda samtal. Det blir enklare för oss att fånga upp signaler och stödja föräldrarna eftersom vi kommer in tidigt i barnets liv.

Även om familjecentralen är öppen för alla i Södertälje, är det mestadels boende i området som söker sig dit. En överväldigande majoritet har utländsk härkomst. För många blir mötet med föräldrastödjarna ett sätt att få kontakt med socialtjänsten.

– En del föräldrar känner oro inför att ta kontakt med socialtjänsten, men vi upplevs som mindre farliga eftersom de träffat oss tidigare. På så vis sänker vi tröskeln för föräldrar som behöver mer stöd av socialtjänsten. Jag som familjestödjare kan också vara med på möte med socialsekreterare eller familjebehandlare.

Verksamheten startade 2016 och har sedan dess visat så lovande resultat enligt kommunen att ännu en Familjecentral ska starta i Hovsjö i december, vilket också är ett socioekonomiskt utsatt område.

” Att lyssna och erkänna den kunskap som finns hos boende i området, det kan man inte göra på avstånd. ”

NIKOLINA KLARIC
socialsekreterare i
Trollhättan

Nätverksmöten med polisen, skolan och fritidsgården ger bättre koll på området.

Utifrån en satsning från Socialstyrelsen på barn och ungdomar i socialt utsatta områden, kunde Trollhättans stad anställa två socialsekreterare förra året med inriktning mot ungdomar i riskzon för organiserad brottslighet.

– Förutom sedvanliga arbetsuppgifter inom socialsekreteraryrket, så arbetar vi med att utveckla samverkansmetoder med Polismyndigheten, skola och fritidsgårdarna. Vi samverkar exempelvis kring hur vi ska bli bättre på att identifiera ungdomar som är i riskzon för kriminalitet, för att kunna erbjuda insatser i ett tidigare skede och därmed förhindra en negativ utveckling.

Vad har ni för insatser?

– Vi arbetar med professionella nätverksmöten med exempelvis Polismyndigheten, skola och fritidsgård. Genom nätverksmöten så kan alla aktörer tillföra sina specifika kunskaper och resurser och målet är att vi tillsammans motverkar att ungdomen börjar begå brott eller återfaller i brott. Vi erbjuder också många andra insatser som exempelvis enskilda stödsamtal med ungdomen, föräldrastöd och familjebehandling.

Förutom de två socialsekreterarna kunde Trollhättans stad också anställa två nya fältsekreterare med inriktning mot mellanstadiet samt ungdomscoacher. Projektet pågår fram till december år 2023 säger Nikolina Klaric och fortsätter:

– Vi vet inte hur det ser ut efter år 2023, men socialtjänsten har en mycket viktig roll i det förebyggande arbetet med att förhindra att barn och ungdomar begår brott.

ANNONS

Vårdnadsöverflyttningar, 1u
– till förälder, tillfällig vårdnads-
havare eller särskilt förordnad
vårdnadshavare

Tomas Törnqvist

ISBN: 978-913911705-6

Sekretess, 6u
handbok för socialtjänsten

Lars Clevesköld, Anders Thunved

ISBN: 978-913902622-8

**Sekretess och tystnadsplikt på
socialtjänstens område, 2u**

Fredrik Rådman,
Therése Fridström Montoya

ISBN: 978-913902571-9

**Handläggning inom social-
tjänstens familjerätt, 1u**
Om faderskap, föräldraskap,
adoption, vårdnad och yttranden

Tomas Törnqvist

ISBN: 978-913902235-0

**Samhället och de unga
lagöverträdarna, 8u**

Lars Clevesköld

ISBN: 978-913902674-7

Så försöker Marie hjälpa

FAMILJER MED HEDERS- KULTUR

Är det möjligt för barn och unga att återförenas med familjer som utsatt dem för hedersförtryck? Ja, säger Marie Christou Kressner, som har arbetat behandlande med just detta i över ett decennium.

AV TOMMY JOHANSSON ILLUSTRATION GETTY IMAGES

Är det någon jag har tänkt på så är det Fadime, säger Marie Christou Kressner.

På matbordet i hennes kök hemma i Stockholm breder häften, biografier och facklitteratur ut sig. Det är berättelser om hur hedersförtryck trasat sönder familjer, skiljt föräldrar från barn, syskon från syskon.

– Fadime var en fantastisk modig tjej, men när hon gick till sin familj den där dagen och blev skjuten av sin pappa, då var hon helt oskyddad och ensam. Det ska bara inte få ske.

DET VAR 2002 och precis som för många andra blev mordet på Fadime Sahindal en ögonöppnare för Marie. Ett tragiskt exempel på hederskulturens yttersta konsekvens som kom att prägla hela hennes yrkesliv.

– Jag började arbeta som förebyggande socialsekreterare i Botkyrka kommun och var del i en grupp som arbetade specifikt med de här frågorna. Det gav mig de grundläggande kunskaperna, säger hon.

Några år senare vidareutbildade hon sig till terapeut steg 1 och började arbeta behandlande, mot både barn och unga som utsatts för hedersförtryck, och mot familjerna som stod för förtrycket. Det har hon gjort i tolv år nu, i tre olika kommuner – först Botkyrka, sedan Järfälla och nu också Ekerö.

Det är ett team-baserat arbete,

förklarar hon, där familjebehandlare och socialsekreterare jobbar tätt ihop. Processen börjar när den utsatte har separerats från familjen, är placerad och skyddad, och en utredning har gjorts av handläggare. Familjebehandlaren uppgift är att ta kontakt med familjen för att utforska förutsättningarna för förändring. Det här inledande skedet är ofta känslösamt.

– Vi kommer in då familjen är i affekt. Man kan vara chockad över att barnet har blivit placerat och känna en rädsla över att socialtjänsten gör ingripanden. Man känner sig kränkt och är väldigt arg, säger Marie Christou Kressner.

Det är en fas som man behöver ta sig igenom, förklarar hon. Det är först när

chocken och ilskan har lagt sig som man kan göra bedömningen om det finns en öppning för familjebehandling.

Hur kan det ta sig i uttryck?

– Det kan vara att familjen kommer på ett möte även om det ger ångest, eller att man känner ett motstånd och en besvikelse gentemot socialtjänsten. Men om det finns en samarbetsvilja så finns det en förutsättning.

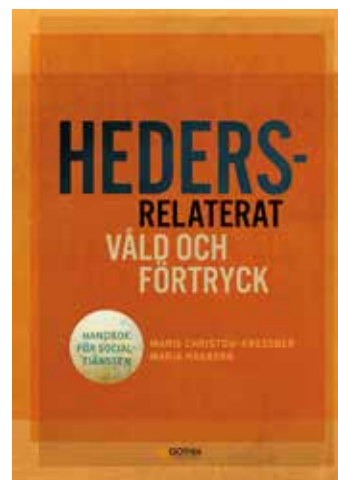
Om beslut fattas att inleda familjebehandling är det initialt en samtalsprocess som förs på två olika håll – på ena sidan med föräldrarna, på andra sidan med barnet. Samtalen med föräldrarna kan till exempel handla om att utmana hedersnormen. Man pratar om deras egen bakgrund, hur de själva har upp-

Vittnesmålen från författare som Arkam Asaad och Elaf Ali har varit viktiga för Marie Christou Kressner i rollen som familjebehandlare.

”Ytterst handlar det här om integration och barns rätt att växa upp utan begränsande och skadliga hedersnormer”.

Tillsammans med författaren Maria Hagberg har Marie Christou Kressner skrivit boken ”Hedersrelaterat våld och förtryck – handbok för socialtjänsten”.

och säkerheten är alltid överordnad. Socialtjänsten äger processen som bygger på att utmana, utvärdera förändring, skydda och samverka.

Risken behöver inte heller vara direkt kopplad till mamman eller pappan. Det kan vara andra personer i familjen, eller i släkten, som utgör hot.

– Vi utforskar alltid familjens nätverk för att se vilka relationer som finns runt omkring den utsatta, säger hon.

► levt att leva i en hederskontext.

Det handlar om att bygga broar. Familjehandlingen ska ses som ett samarbete och tillitsbaserat arbete, utan att man på något sätt kompromissar med barnets rätt att vara en egen fri person.

Samtalen med barnen är mer inriktade på att stötta och vägleda, förklarar hon. Att man görs medveten om sina rättigheter och stärks i att reagera mot det dysfunktionella familjemönster som uppstår till följd av hedersnormer.

DET FINNS OFTA en ambivalens hos den utsatta, vilket medför en risk att denne börjar kompromissa.

– Det kan vara att strunta i en pojk-

vän om man får studera i stället. Vårt svar blir nej, man ska kunna ha båda.

Samtalen kan också handla om att hålla tillbaka barnet från att återvända till familjen för tidigt. Hemlängtan kan uppstå, man kan börja känna saknad efter en förälder eller ett syskon, och så åker man hem innan en förändring har åstadkommit. Då är det viktigt att möta det behovet utan att riskera att barnet utsätts för hedersförtryck igen, förklarar Marie Christou Kressner.

Hur och när kan man känna sig säkra på att en återförening är säker för den som är utsatt?

– Det är ju inget som bara sker hux flux, man säger inte hej då nu kan du gå hem. Mötet sker i socialtjänstens regi

BEROENDE PÅ riskfaktorerna så finns det också lagstiftning att luta sig mot, bland annat utreseförbudet för barn. Men sen då? Hur vet man att hedersförtrycket inte fortsätter när barnet kommer hem? Det finns kritik mot återföreningar. Den ideella organisationen GAPF, Glöm aldrig Pela och Fadime, avråder till exempel från familjearbete i flertalet hedersärenden, med hänvisning till rapporten ”Familjearbete i en hederskontext”. Den publicerades av Kvinnors Nätverk och Linnamottagningen 2013. Där slås fast att föräldrarnas benägenhet att förändras är låg. Även forskare vid institutionen för socialt arbete på Stockholms universitet har fört liknande resonemang.

- Det är klart att det går, det gäller bara att arbeta rätt, säger Marie Christou Kressner.
- Annars skulle man ju aldrig kunna tro på utveckling. Alla klarar såklart inte att förändras men de flesta gör det.

Hon menar att kritiken är onyanserad, att den splittrar snarare än för samman och utvecklar.

- Det är polariserande. Det gör att socialtjänsten blir ängslig och osäker. Vi måste kunna möta de här familjerna och utveckla metoder

” Man säger inte hej då, nu kan du gå hem. Mötet sker i socialtjänstens regi, och säkerheten är alltid överordnad. ”

och arbetssätt i stället för att insats uteblir. Det är en farligare väg att gå.

Alternativet, menar hon, är att den utsatta riskerar att stå ensam, i stället för att kunna luta sig mot stödet från socialtjänsten.

- För vad händer om insats uteblir? Till slut går barnet hem ändå. Och vad har man för förutsättningar då? Inget har hänt och hedersförtrycket fortsätter.

När familjen är återförenad så vidtar en efterprocess där socialtjänsten under en lång period följer familjens utveckling och har regelbunden kontakt med den som varit utsatt.

Har det någon gång hänt att ett barn, under eller efter återföreningen, råkat illa ut?

- Nej. Vi har haft bakslag där drabbade och föräldrar har blivit förbannade på varandra. Men ingen har råkat illa ut, snarare tvärt om. När man väl påbörjat en förändring spiller den över även på syskon och hela familjesystemet.

Men hon håller med om att metoden behöver förankras ytterligare i forskning. Tillsammans med Maria Hagberg släpper hon i december en handbok om hur man arbetar behandlande med familjer i en hederskontext. Hennes förhoppning är att vidare forskning ska kopplas på i samband med det. ◀

FORSKAREN:

Evidens saknas om behandlingens positiva effekter

Devin Rexvid, universitetslektor vid Stockholms universitet, är kritisk till familjebehandling i en hederskontext. Han manar till försiktighet och efterfrågar mer forskning.

TEXT: TOMMY JOHANSSON

Vad anser du om familjebehandling som metod för familjer som utsatt sina barn för hedersförtryck?

- Den forskning som finns visar att satsningar på familjen i ärenden där hedersrelaterat förtryck och våld har utövats kan vara både farliga och slöseri med tid och resurser.

Varför då? För att förtrycket och våldet är socialt sanktionerat. Det uppfattas som en moraliskt korrekt handling.

Vad anser du om argumentet att familjebehandling bör övervägas eftersom det finns en risk att barn och unga ändå återvänder hem när saken efter till exempel ett syskon blir för stor?

- Argumentet är missvisande och svagt. Det individualiserar det samhälleliga misslyckandet med att bygga upp bärande strukturer runt offren. Att en våldsutsatt och traumatiserad person tvingas hem framställs som ett resultat av den enskildes svaghet och som en följd av starka emotionella band.

Vad finns det för alternativ till familjebehandling i hedersrelaterade ärenden som skulle kunna vara effektiva?

- Allmänt preventiva insatser inom ramen för introduktion av nyanlända. Ett annat viktigt område är insatser mot förskolebarn och deras mödrar. Hedersnormerna och värderingarna förs över till barn redan i förskolan. ◀

Devin Rexvid, universitetslektor vid Stockholms universitet.

MÖTET: CAROLINE HEMA OLSSON

Caroline Hema Olsson,
skolkurator på Vasa Real i
Stockholm, jobbar mycket
med elevernas värde-
grund.

"DET ÄR OKEJ ATT VARA LITE KNASIG"

Högljudd, yvig och med en ambition att eleverna inte ska "växa upp som rasistiska homofober med risig värdegrund." Skolkuratorn **Caroline Hema Olsson** är inte rädd för att sticka ut, men i perioder har hon känt sig väldigt ensam.

AV TIM ANDERSSON FOTO YLVA SUNDGREN

↑ "Skolan har två uppdrag. Det ena är att lära ut kunskaper, och det andra är att uppfostra medborgare. Vad gäller det senare har vi kuratorer en chans att bidra."

DEN SOM KLIVER in genom den pampiga ingången till Vasa Real i Stockholm den här tisdagen möts av "Imagine" på stark volym, ballonger och en skolkurator i anslående regnbågsfärger.

Hon är omgiven av högstadieungdomar och står just nu uppe på en bänk, för att synas bättre – om än inte för att höras. Som hon själv uttrycker det är hon "en och en halv meter hög, men högljudd och yvig".

– Kom så gör vi skolan fin tillsammans! Pysslet ska upp på väggen!

Hon behöver inte tjata. Om man har en bild av dagens tonåringar som blasé och svårflörtade måste man tänka om: förvånansvärt många kastar sig över såväl pysslet som frågesporten i dagens lunchevent, på temat "värdegrunden."

Alla är dock inte en del av de lättövertalade gängen. En ensam kille kommer fram till Caroline Hema Olsson och frågar om hon är gay.

- Nej, mer queer, svarar hon.
- Och vad är det? Typ bi?
- Det är ett slags ifrågasättande av heteronormen. Bi kan vara ett sätt. Vad tänker du om det? Tror du att man bestämmer vem man blir kär i?
- Nej, men man bestämmer vem man blir ihop med.

Det finns något ansträngt i pojkens röst; måhända bottnar frågan i en konflikt av något slag. Men Caroline Hema Olsson gillar hans svar – det är frukten av en mogen reflektion, anser hon. I det kan de mötas. Han går iväg, men kommer kanske tillbaka någon dag för en fortsättning.

Under året har skolkuratorernas situation och förutsättningar diskuterats, i den här tidningen och på andra håll. Inte minst har det handlat om tidsbristen. I en enkätundersökning från i våras uppger ungefär var tredje skolkurator i Sverige att de ensamma har ansvar för 501–1 000 elever. Därmed löper eleverna risk för att bara få tre minuter i veckan med sin skolkurator.

Många ungdomar brottas med psykisk ohälsa och kuratorerna upplever ofta att hela deras tid går åt till att släcka bränder.

- Vi brukar säga att det finns en gräns vid 300 elever, efter det blir det förebyggande arbetet lidande. De flesta kuratorer har alldeles för många elever, konstaterar Caroline Hema Olsson.

Själv har hon drygt 800 elever att förhålla sig till, och då omfattar hennes uppdrag här på Vasa Real dessutom det kunskapsområde som numera heter sexualitet, samtycke och relationer. Potentiellt många bränder att släcka, med andra ord. Trots det har hon valt att ge huvuddelen av sin tid åt just förebyggande arbete.

- Om någon har ångestproblematik eller självskadebeteende är det oftast inte så mycket vi kan göra; vi är för sent ute. Vi är inte en vårdinrättning. Vi vill ju snarare förebygga de här sakerna, och ett sätt att göra det på är att jobba mycket mer på gruppnivå – som jag gör.

För Caroline Hema Olsson gäller det förebyggande arbetet inte bara hälsan, utan perspektivet är bredare än så. Hon vill inte att eleverna här ska "växa upp som rasistiska homofober med risig värdegrund." ▶

” Jag önskar ibland att jag kunde träffa någon som är lik mig, som har samma energi, nyfikenhet, med lika lite behov av att pleasa. ”

► – Skolan har två uppdrag. Det ena är att lära ut kunskaper, och det andra är att uppfostra medborgare. Vad gäller det senare har vi kuratorer en chans att bidra. Jag säger inte att alla kuratorer måste jobba med de här frågorna, men jag vill att vi ska se att det faktiskt finns en möjlighet för oss att ta plats.

JA, DET KANSKE inte är konstigt att så många elever här i korridoren på Vasa Real kommer fram och småpratar med Carolina Hema Olsson under värdegrundseventet – de får betydligt mer än tre minuter av henne i veckan. De känner henne.

Eventen kring ämnen som jämställdhet, rasism och hbtqi+ är bara ett exempel på det grupp-perspektiv som hon förordar. Hon ordnar också föreläsningar och besök med personer som Linnéa Claeson, Frida Boisen och Magnus Betnér. Hon har tagit hit teatersällskap, och ordnat författarträff med Linda Skugge.

Skulle några elever trots allt försöka undvika henne IRL så får hon fatt i dem också, med Instagramkontot sexochsam och de livesändningar som når ut till alla klasser.

– Ett av de första projekt som jag gjorde när jag började här för sju år sedan var ”Våga fråga”. Jag satte mig i korridoren med papper och penna och så fick eleverna komma och skriva frågor anonymt, som jag sedan besvarade och publicerade.

Hon visar böckerna som nu står uppradade i väntrummet utanför hennes kontor. De är vackert utformade och i dem finns en stor bredd bland frågorna. ”Hur många kön finns det?”, ”Min storebror slår mig, vad kan jag göra?”, ”Min pappa mår psykiskt dåligt, och det gör så att jag också mår dåligt. Vad ska jag göra?”

En av böckerna har en avdelning med rubriken ”Överkurs – avancerat”, och där hittar man rubriker som ”Brukar folk ha sex offentligt?” och ”Är det bra med porr eller inte?”

En ensam elev kliver in.

– Är det okej att jag bara sitter här en stund? frågar han.

Under eftermiddagen står Caroline Hema Olsson på scenen i aulan. Några högstadielklasser har kommit för att lyssna när hon läser och besvarar en del vanliga frågor. En person undrar vad som händer om man blir gay under puberteten.

– Då växer det ut enhörningshorn... säger hon.

Humor är viktigt för henne, som ett sätt att hantera svåra situationer, och för att nå människor. Under sin socionomutbildning skrev hon en uppsats om skämtet bland kuratorerna på Karolinska universitetssjukhuset.

ATT STÅ PÅ SCENEN är också något hon tycker om. En gång i tiden tänkte hon sig en skådespelarkarriär. Under gymnasiet insåg hon dock att man kan ”fånga en publik” också på andra sätt, och sedan följde ett brokigt yrkesliv: journalist och kock, förskola och psykiatri.

Så hur går längtan efter att stå i centrum ihop med jobbet som hon har nu?

Visst kan det skapa konflikter, säger hon. Som när hon ordnade en jättest på skolan för att fira sin födelsedag.

– Med en närmast obefintlig budget drog jag ihop lunchfest för 800 personer: tårta, godis, snacks – en helt galen buffé.

Dogge Doggelito kom och spelade, och Caroline Hema Olsson tog själv micken och sjöng Lalehs ”Bara få vara mig själv.” Alla var inte nöjda. Efteråt fick hon av någon höra att hon har bekräftelsebehov som en femåring.

– Jag svarade bara: mogen reflektion – jag är mellanbarn, adopterad och har skådespelarambitioner. Du har helt rätt.

Tillställningen var dock inte bara en egotripp, betonar hon; det fanns djupare avsikter bakom den. Fester är till exempel utmärkta tillfällen till möten och samarbeten, i såväl dans som städning

Caroline Hema Olsson

Gör: Sexologisk skolkurator som driver Instagramkontot @sexochsam.

Utbildning: Utbildad socionom och kock, och har gått en mängd kurser och utbildningar inom bland annat sexologi, journalistik, feminism och psykiatri.

Bor: I Solna.

Intressen: Resor, läsning, kampsport, mat, sexologi och att umgås med vänner och familj.

- ▶ efteråt. Men framförallt var det överdimensionerade kalaset ett sätt att visa eleverna något viktigt.
  - Man får vara "lite knasig" och ändå tillhöra en gemenskap.

HON HAR SJÄLV alltid känt sig annorlunda. Kan uppfattas som för påträngande, säger hon. För mycket. Det finns de som inte gillar henne och hennes metoder, och hon är van vid motstånd.

Nyligen lämnade hon uppdraget som vice ordförande för Sveriges skolkuratorers förening, efter uppsplitande konflikter. Här är inte platsen för att gå in i detalj på vad som hände, men i hennes mest diplomatiska version delade hon och styrelsen inte samma värdegrund.

- Jag står för respekt, snällhet och rak kommunikation, konstaterar hon.

I perioder har hon känt sig väldigt ensam.

- Jag önskar ibland att jag kunde träffa någon som är lik mig, som har samma energi, nyfikenhet, med lika lite behov av att pleasa. Nu brukar

jag säga det om jag träffar någon som raggar på mig: "Titta på mitt Instakonto först: superradikal och liberalfeminist, står upp för hbtqi, och är antireligiös".

Samtidigt – erfarenheten av att befinna sig ett par steg utanför den skrattande samförståndsringen av människor är en värdefull tillgång i mötet med elever som kanske bär på samma sak.

- En av de finaste komplimanger jag får på skolan är när elever säger att jag får dem att känna sig trygga, att jag visar att alla får finnas, att alla får plats.

På scenen i aulan har Caroline Hema Olsson lätt att fånga sin publik. De känner henne och hennes käpphästar. När hon frågar vad klitoris är till för kommer svaret i kör – njutning. Dess enda syfte är njutning.

Den ensamma killen från korridoren är inte här. Men kanske söker han upp skolkuratoren igen en dag, för att fortsätta samtalet om queer – och kanske om en pågående inre kamp. ◀

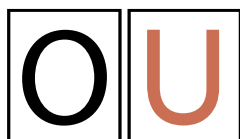
Vi är rådgivare till ägare och ledare i
vårdföretag (SoL/LSS)

När du är
på väg mot
framgång och
resultat...

...ökar vi dina
möjligheter att
lyckas!

0703-10 70 52

Peter Kult
0703-10 70 52
peter@omsorgsutvecklarna.se

Fredrik Ewerlöf
0705-48 98 38
fredrik@omsorgsutvecklarna.se

FÅ KOLL PÅ LUSTGAS

Få unga använder lustgas utan att också använda andra droger, enligt CAN:s drogvanundersökning.

AV ANNIKA SJÖBERG GRAFIK LOUISE BÅÅTH

DE SENASTE åren har det kommit flera rapporter om att användningen av lustgas i berusningssyfte ökat markant. Bland annat har antalet lustgasrelaterade ärenden till Giftinformationscentralen ökat såväl 2021 som 2022. Det fick CAN att för första gången inkludera frågor om lustgas i 2022 års nationella skolundersökning.

Resultatet visar att betydligt färre använt lustgas än cannabis de senaste 30 dagarna, och det var ovanligt att elever hade använt lustgas utan att också ha använt andra substanser.

Lustgasen betraktas av många som ofarlig, men det finns ett flertal hälsorisker. När den inhaleras direkt från gastuber får man dessutom i sig en koncentrerad gas, jämfört med på sjukhus då den blandas med syrgas. Hittills har försäljningen varit helt oreglerad men i juli 2022 tillsatte regeringen en utredning som bland annat ska se över ifall användning av lustgas i berusningssyfte ska regleras. Utredare är Inga-Lill Askersjö, justitieråd och ledamot i Högsta förvaltningsdomstolen och uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober.

Jämn könsfördelning
Inga signifikanta skillnader
mellan könen framkom.

ANVÄNDNINGEN I SIFFROR

6%

6 procent av eleverna i årskurs 9 hade provat lustgas. 1 procent hade använt det under de senaste 30 dagarna.

17%

17 procent av eleverna i gymnasiets årskurs 2 hade provat lustgas. 5 procent hade använt det under de senaste 30 dagarna.

Källa: Kortfakta 01, Lustgas bland unga 2022, CAN.

SÅ FUNKAR LUSTGAS

- 1** Gasen inhaleras direkt genom en gräddsifon eller genom att fylla ballonger med lustgasen och sedan andas in från ballongen.
- 2** Lustgasen ger ett rus på 1-2 minuter som skapar avslappning och fritttrighet. Den kan också ge smärtlindring och hallucinationer.
- 3** Köps i små silverfärgade patroner avsedda för gräddsifoner.

N₂O

Dikväveoxid

- 4** Syrebrist vid inandning. Kan leda till medvetslöshet, tillfällig försvagning av hjärtmuskeln och att kroppens skyddsreflexer försvagas.
- 5** Nervskador. Långvarig, upprepad användning kan ge skador på nervsystemet och ryggmärgen då den mängd B12-vitamin man har i kroppen avaktiveras.
- 6** Köldskador. Den koncentrerade gasen kan vara mycket kall vilket kan ge skador på näsan, läpparna, stämbanden och i de övre luftvägarna.

23%

23 procent av gymnasieeleverna i storstadsområden hade provat lustgas, och 7 procent hade använt det under den senaste månaden.

13%

13 procent i övriga kommuner hade provat lustgas, och 3 procent hade använt det under den senaste månaden.

CAN:s nationella skolundersökning

Undersökningen genomförs varje år med 700 slumpvis utvalda skolklasser med elever i grundskolans årskurs 9 och gymnasiets årskurs 2. Omkring 80-85 procent av de utvalda klasserna brukar delta i studien, och cirka 80-85 procent av eleverna i dessa klasser brukar vara närvarande och besvara enkäten. Den slutgiltiga rapporten släpps i december.

SOCIONOM PÅ SKOLAN

Följ med skolsocionomen Erika Söderberg på Lärjeskolan i Angered en dag på jobbet.

FOTO CARINA GRAN TEXT ANNIKA SJÖBERG

Korridorshäng

Varje dag börjar Erika Söderberg i skolans korridor, tillgänglig för att prata om både stora och små frågor.

Koll på vad som händer

Tiden i korridoren fyller flera funktioner. Den ger en bild av elevernas miljö och eleverna får koll på vem hon är.

–Utifrån rollen är det viktigt att synas. Vet eleverna vem jag är blir jag ingen konstig person man kan bli kallad till, säger Erika Söderberg.

Annorlunda roll

Tidigare har Erika Söderberg jobbat på socialkontor i tolv år. Hon menar att rollen kräver att man håller strikt fokus på syftet för att inte bli lite av skolans allt-i-allo.

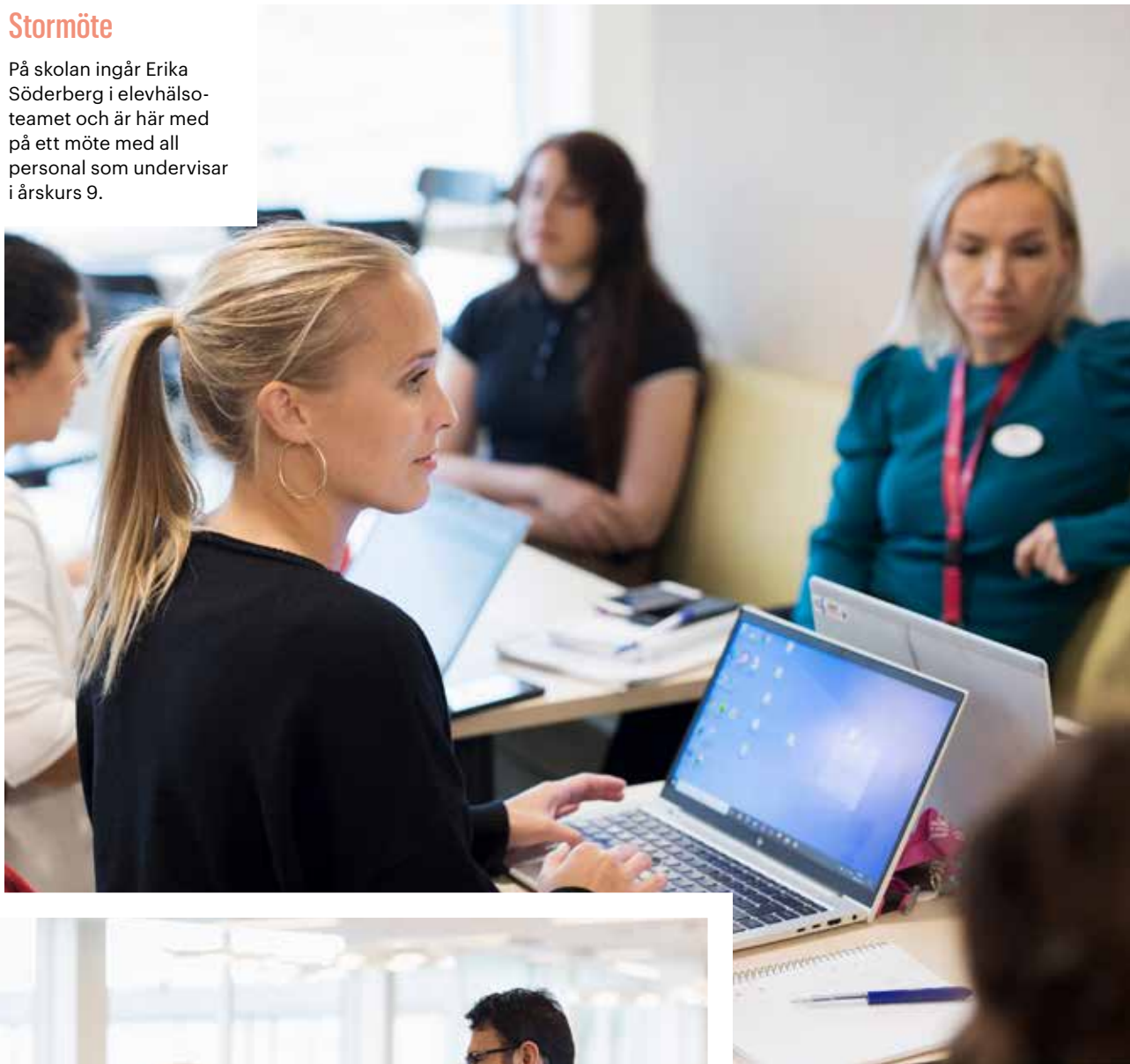
Skolhunden Hera

Rektorns hund Hera är utbildad skolhund och kan bokas för promenader och samtal tillsammans med eleverna.

Stormöte

På skolan ingår Erika Söderberg i elevhälso-teamet och är här med på ett möte med all personal som undervisar i årskurs 9.

Stöd för skolans personal

Dagen rymmer många spontana samtal och möten. Här med Sherzad Hussein som är en del av Lärjeskolans husteam. Deras jobb är att stötta eleverna med allt möjligt utanför lektionstid. –Jag fungerar som avlastning för skolans personal genom att jobba med de elever som kräver väldigt mycket, säger Erika Söderberg.

Så funkar skolsocionomerna i Angered

ANSTÄLLDA av socialtjänsten, men placerade på skolan. Skolsocionomerna i Angered är tänkta att fungera som en länk mellan skola och socialtjänst. Det uttalade målet är samma som för skolan: Att fler elever ska klara grundskolan.

Andreas Vetterberg
FOTO: PRIVAT

– Målgruppen är unga med normbrytande beteenden, och eftersom vi vet att en fungerande skolgång är en tydlig skyddsfaktor är det ett konkret mål att jobba med, säger Andreas Vetterberg, enhetschef vid Socialförvaltningen Nordost i Göteborg.

Genom att jobba tillsammans är förhoppningen att kunna få en bättre bild av barnens situation, och kunna reagera, och agera, tidigare.

Förutom på Lärjeskolan i Hjällbo, där Erika Söderberg jobbar, finns i dag skolsocionomer även på Nytorpsskolan i Hammarkullen, Lövgårdesskolan och Gårdstensskolan. Kriterierna är att det ska finnas en samsyn med skolan om behovet av att jobba med målgruppen på skolan, att det finns etablerade kriminella nätverk i området, att skolan är villig att ta emot personen.

– Det sista är viktigt. Socialsekreteraren får inte bli en oinbjuden gäst utan det ska finnas en samverkan med elevhälsoteamet och någon som leder arbetet på skolan, även om det är socialförvaltningen som har arbetsgivaransvaret, säger Andreas Vetterberg.

I ANGERED har skolsocionomer funnits under ett antal år, i lite varierande former och med olika resultat. Men nu tycker Andreas Vetterberg att de har hittat ett upplägg som fungerar.

– Det är lätt att rollen blir lite som en kurator så det gäller att rekrytera personer som har en tydlig förankring i socialarbetaryrket. De ska vara socialtjänstens representant på skolan och kunna våra rutiner och processer. Annars faller hela idén, säger han.

Att mäta resultat är svårt. Ingen vet hur utfallet blivit utan skolsocionomernas arbete. Men enligt Andreas Vetterberg upplever både han och andra inom socialförvaltningen att samverkan med skolorna har börjat fungera bättre.

– Jag tror vi måste sluta ruta in oss så mycket så vi kan jobba utanför våra gränser. Vågar vi lita på varandra så kan vi få det att fungera.

BILDREPORTAGE

Krismöte

Innan lunch fångas Erika upp av skolans biträdande rektor för högstadiet, Louise Portinsson. –Det hände en grej som vi var tvugna att ta tag i direkt. Det gör det ganska ofta så jag får justera planeringen.

Snabb lunch i bamba

Tio minuter, sen är lunchen över. Dagen går i högt tempo och möten med lärare och samtal med elever avlöser varandra.

Många kontaktytor

Rollen innebär väldigt många kontaktytor, gentemot elever, skolpersonal, fritidsgårdare, vårdnadshavare och socialtjänsten. Det har tvingat Erika Söderberg att tänka till och försöka avgränsa rollen.

–Det är väldigt många pusselbitar för att få ihop rollen. Men eftersom det inte är lagstyrd verksamhet så finns det möjlighet att forma rollen. Det gör det här jobbet både svårt och väldigt kul, säger hon.

Unga Vuxna-dagarna

Stockholm 26-27 januari 2023

Anmälan
öppen nu!

Nicolas Lunabba

Blir du ledsen om jag dör?

Emma Engdahl

*Depressiv kärlek
- ett samtidsfenomen*

Sofia Åkerman

*Ärr för livet - en personlig
berättelse om självdestruktivitet*

Föreläsningar, diskussioner och samtal på temat *Kärlek för unga - vad står i vägen?*

Hur vi tillsammans kan nå fram med stöd, resurser och samordnade insatser för att hjälpa våra unga. Varmt välkommen!

Alla föreläsare och hela programmet på
www.ungavuxnadagarna.se

krica

HÖGSKOLAN
sapu

Välkommen till Högskolan Sapus
utbildningar i Stockholm och Göteborg

Ansök nu till vår- och hösttermin 2023

- Grundläggande psykoterapiutbildning, start januari & augusti
Steg 1/GPU, motsvarande 45 hp
- Psykoterapeutprogrammet 90 hp, start augusti
- Handledar- och lärarutbildning i psykoterapi, start augusti
- Affektfokuserad psykodynamisk terapi, start januari

HÖGSKOLAN
sapu

Mer information, ansökan och alla
utbildningar på www.sapu.se

Kraftigt förstärkt familjehemsvård

Brizad erbjuder kraftigt förstärkt familjehemsvård.

Den gör det möjligt för individen att rehabiliteras och utvecklas i en familj med engagemang och ett informellt nätverk.

En och samma familjehemskonsulent är kopplad till ärendet med tillgänglighet **24 timmar per dygn**. Familjehemmets omsorg kompletteras med vårdinsatser som vi anpassar individuellt efter uppdragets karaktär och behov.

Förfrågningar och information:

Christina Kråkes

Placeringskonsulent

christina.krakes@brizad.se

Tel. 070-837 19 01

Kristina Sund

Placeringskonsulent

kristina.sund@brizad.se

Tel. 070-837 69 37

Verksamhetschefer:

Susanna Axelsten

V. Verksamhetschef

susanna.axelsten@brizad.se

Tel. 070-537 85 77

Lena Maria Grandin

Verksamhetschef

lenamaria.grandin@brizad.se

Tel. 070-837 21 78

En placering i kraftigt förstärkt familjehem kan ses som ett **fullgott alternativ till HVB-placeringar och institutionsvård.**

Våra familjehem är familjer som kan erbjuda en **trygg och förutsägbar vardag**. Den viktigaste uppgiften är att tålmodigt bygga upp en ömsesidig, pålitlig och varaktig relation samt en känslomässig bindning oavsett livssituation, problematik eller diagnos.

Brizad

BEHANDLINGSKONSULT

Brizad Behandlingskonsult
Box 1087
824 12 Hudiksvall

Växel: 0650-59 53 30
e-post: info@brizad.se
www.brizad.se

Stärk din yrkesroll med rätt utbildning

Vi har lång erfarenhet av vidareutbildning och kompetensutveckling med akademisk inriktning för dig som är yrkesverksam. Du får fördjupade teoretiska och praktiska kunskaper inom aktuella ämnesområden med tydlig koppling till dina arbetsuppgifter och verktyg som stärker dig i din yrkesroll.

Ett urval av vårt kursutbud

- Handledarutbildning i psykosocialt arbete 45 hp
- Grundläggande psykoterapiutbildning med systemisk familjeterapeutisk och relationell inriktning 45 hp
- Ledarskapsutbildning för äldreomsorgens chefer 30 hp
- Grundläggande socialrätt inom individ- och familjeomsorgen 15 hp
- Stöd för barn och unga i sorg 7,5 hp
- iRiSk - Risk och skyddsbedömningar för våldsutsatta barn 7,5 hp
- Familjerättsligt arbete vid våld i nära relationer 7,5 hp
- Samtal med yngre barn inom hälsa och välfärd 7,5 hp
- Existentiell vägledning 7,5 hp
- Omsorg och livsmening 5 hp
- Att leda arbetet kring våld i nära relationer 3 hp
- Coreutbildning i ISTDP

Marie Cederschiöld högskola

tidigare Ersta Sköndal Bräcke högskola

mchs.se/uppdrag

HÅKAN JÖNSON är professor i socialt arbete vid Lunds universitet. Han forskar framför allt om olika aspekter av ålder och äldreomsorg.

STORA VINSTER MED ACCEPTERAT MISSBRUK

På specialiserade äldreboenden för missbrukare skiftar fokus från rehabilitering till omvårdnad och tak över huvudet. Det betyder att missbruket accepteras. Vinsterna är stora, men målkonflikter och dilemman inom socialt arbete ställs på sin spets.

AV ANNETTE U WALLQVIST

Personer som arbetar med missbrukare på specialiserade äldreboenden har en komplex verklighet att hantera. Det menar Håkan Jönson som är professor vid Socialhögskolan i Lund.

– På boendena blir kärnan i det sociala arbetet tydlig. Nämligen hur vi ska tänka kring personer som inte gör som de borde. Vad är moraliskt riktigt? Det är inte lätta saker och ibland hamnar man helt enkelt fel.

Tillsammans med docent Tove Harnett och doktoranden Jeanne Højgaard-Bøytler driver Håkan Jönson forskningsprojektet "Specialise-

rad omsorg för äldre med missbruk och komplexa behov: Lovande praktiker eller institutionaliserad ålderism?

Inom ramen för projektet har forskarna skrivit flera vetenskapliga artiklar som framför allt bygger på kvalitativa djupintervjuer med både brukare och personal på boendena. Forskarna har också intervjuat handläggare inom socialtjänsten.

Målgruppen för de specialiserade äldreboendena för missbrukare är personer som har ett långvarigt missbruk och som levt länge i hemlöshet.

– Många har varit hemlösa, åkt ut och in ur fängelse och är fortfarande aktiva i sitt missbruk. Det handlar om personer som har en livsstil som sliter hårt på kroppen och som behöver få en bostad och en plats för omvårdnad. Risken är att de far illa om de är kvar på gatan.

Fördelarna med de specialiserade äldreboendena är många. Personer med omfattande missbruk passar inte in i den vanliga minutstyrda äldreomsorgen som är tänkt för personer med samma typ av behov varje dag.

– Vi pratar om personer med skiftande behov och där det inte fungerar med ett visst antal hemtjänstminuter varje dag. En dag kan hemtjänsten behöva lägga tid på att städa upp efter någon som spytt, en annan finns det ingen dammsugare i lägenheten för den har man salt, säger Håkan Jönson.

Eftersom det handlar om personer som levt ett långt liv utan fast bostad, vet många inte heller hur de ska laga sin egen mat och är därför i behov av gemensamma måltider.

- ▶ **PÅ ETT SPECIALISERAT** äldreboende finns större möjligheter till flexibilitet och till att etablera personliga relationer mellan personal och boende. Problemet ur samhällets perspektiv är att dessa personer sällan är beredda att sluta med sitt missbruk, vilket gör att missbruket måste accepteras för att insatsen ska bli möjlig. Därmed förflyttas också fokus från nykterhet till skadebegränsning, så kallad harm reduction.

Gemensamt för boendena är att användning av alkohol och narkotika är förbjudet i gemensamma utrymmen. Medan vissa boenden tillåter att de äldre dricker eller tar droger i sina rum eller lägenheter har andra nolltolerans i byggnaden samtidigt som de tolererar att de boende är alkohol- eller drogpåverkade. Forskningen visar att trots att målsättningen om nykterhet är borta, finns det stora vinster med boendena.

– Till att börja med är det många missbrukare som tycker att det är fantastiskt att slippa bo på gatan och frysa, och att ha en dörr att stänga. De känner sig respekterade och accepterade

” Hur folk reagerar på reglerna varierar. Vissa blir irriterade över att de inte får dricka med sina kompisar i det egna rummet, medan andra ser det som positivt eftersom de dricker mycket mindre. ”

som de personer de är, med missbruk och allt, berättar Håkan Jönson.

De flesta missbrukare är vana vid härbärgen och liknande boenden som präglas av kontroll. När de plötsligt erbjuds möjlighet till egen bostad där det går att stänga en dörr och vara ifred, uppfattar många att drogfriheten på boendet blir en bra kompromiss och de respekterar de regler som gäller. Men personer som ständigt bryter mot reglerna förekommer också. Det kan till exempel vara att de kommer till sociala aktiviteter trots att de är påverkade, eller att de hanterar narkotika öppet på boendet.

På vissa boenden kan det bli ganska stökigt. Det är naturligt när många personer som har missbruk gemensamt samlas på en och samma plats, menar Håkan Jönson.

– Det är ganska givet att missbruket blir det centrala även på den här platsen. Det är vanligt att de boende hjälper varandra på olika sätt. Det finns till och med exempel på att bussar parkerar utanför och erbjuder billig alkohol i samband med pensionsutbetalningen.

Personalen ser givetvis vad som pågår, men ställs inför ett svårt val. Det finns ett starkt självbestämmande hos de som bor på boendet och eftersom missbruk tolereras måste personalen i stället titta bort för att kunna upprätthålla den vardagliga omvårdnaden.

Det kan vara moraliskt stressande och är något som personalen ofta brottas med. Det har också förekommit skandaler där någon på boendet farit så illa att det lett till lex Sarah-anmälningar.

– Därmed hamnar personalen i ett dilemma och i en målkonflikt. Antingen måste de se mellan fingrarna med narkotikahandlingen,

Forskningen i korthet

Specialiserade äldreboenden för missbrukare har beskrivits som en human och pragmatisk lösning, men också som en form av ålderism eftersom samhället ger upp ambitionen att förändra äldres problem. Syftet med forskningsprojektet är att undersöka fördelar och nackdelar med de specialiserade boendena. Till grund för forskningen ligger kvalitativa intervjuer med boende, personal och handläggare på socialtjänsten.

Några av slutsatserna:

- Både boende och personal pekar på vikten av självbestämmande.
- Personalen bör satsa på en bra relation till de boende och att de boende uppfattar reglerna som en "fair deal".
- En tillåtande attityd till alkohol leder inte i sig till att boende dricker mindre utan minskat drickande beror framför allt på hälso-problem.
- När de boende frivilligt ställer upp på reglerna blir det lugnare på boendet.

eller slänga ut personen ifråga. Det kan vara svåra avvägningar. Fokuserar du för mycket på ordning, riskerar du sämre relationer. Gör du tvärtom riskerar du istället att situationen urartar. Med utgångspunkt i att många boende är berusade och har problem med humöret kan personalen använda sig av lågaffektivt bemötande för att minska konflikterna.

FORSKNINGEN VISAR att ju högre tröskel för vad som tillåts på boendet, desto bättre ordning blir det. Samtidigt är det färre som vill ha en sådan plats och kanske blir kvar i hemlöshet.

Håkan Jönson berättar om ett äldreboende som accepterar att de boende är aktiva i missbruk, så länge de inte använder alkohol och droger i byggnaden. Den som vill delta i gemensamma måltider får först blåsa i ett alkotest. Den som är full, är inte välkommen i matsalen.

– Det blir en lugn stämning eftersom folk är nyktra. Men hur folk reagerar på reglerna varierar. Vissa blir irriterade över att de inte får dricka med sina kompisar i det egna rummet, medan andra ser det som positivt eftersom de dricker mycket mindre. Det finns till och med de som sagt att de vill ha ett förbud.

Målet om nykterhet är sekundärt och forskningen visar att vissa dricker mindre när de flyttar till ett specialiserat äldreboende, andra dricker mer.

I MEDIERNA HAR det ofta beskrivits som att den tillåtande attityden på de specialiserade äldreboendena leder till att den som flyttar in dricker mindre. Men forskningen visar att det varierar. Vissa dricker mindre eftersom situationen blir mer stabil eller för att de har tilltagande hälsoproblem. Andra dricker mer när de får kompisar som också dricker.

Medan någon mår bra av att bo på en plats där det är möjligt att dricka, säger en annan att hen röker hasch för att miljön är så stökig.

– De boende är olika och man ska komma ihåg att det är komplexa platser det här, säger Håkan Jönson.

De specialiserade äldreboendena för personer med missbruk är tänkta att vara en insats som ska vara livet ut. När du väl flyttat in, ska du bo kvar tills du dör. Gränsen för vem som anses vara äldre är flytande, men det finns specialiserade äldreboenden för missbrukare som tar emot personer från 50 år och uppåt.

– Det kan tyckas ungt. Men det handlar ofta om ett prematurt åldrande. Vi har träffat

60-åringar som har samma omvårdnadsbehov som en 80-plussare.

För många är det en trygghet att veta att de får bo kvar hela livet, oavsett om de slutar att använda alkohol och droger eller inte. Men för den som får mer stabila förhållanden och vill flytta ifrån boendet är det svårare. Håkan Jönson berättar att forskarna pratat med personer som till en början själva velat komma in på boendet, men som sedan känt att de inte passar in. Då kan det vara svårt att få hjälp till ett annat boende, vilket gjort att någon till och med känt sig lurad.

– En person som missbrukat i 50 år, varit igenom ett otal LVM och som ändå inte vill sluta ska givetvis kunna få den omsorg den behöver. Men lösningen passar inte alla. Vi har träffat personer som inte alls har den här historien av ett långt missbruk med sig.

Livet ut-ansatsen som präglar äldreboendena får också konsekvenser för socialtjänstens arbete. När en person får en plats, anses ofta situationen som löst.

– Men vissa vill inte bo kvar när de slutar missbruka, de känner inte att de passar in. Ändå är incitamentet för en handläggare att erbjuda en lägenhet eller ett stödboende lågt.

Håkan Jönson menar att det inte räcker med att titta på åldern i mötet med en missbrukare, utan hela livshistorien måste vara med.

– Vi ser att det finns en risk att boendena blir en särlosning för personer över 50 år. Samtidigt vet vi att behandlingsprognosen inte på något sätt är sämre hos äldre som inte har den långvariga problematiken. Snarare tvärtom. Ifall det rör sig om en kortare tids missbruk kan de till och med vara mer motiverade än unga personer. Därav frågan om ålderism i projektnamnet, säger Håkan Jönson.

Forskarna har pratat med kurator och personal på äldreboenden som berättat att det finns personer där som är så stabila att de skulle kunna flytta, men att handläggaren inte vill besöka boendet och sin klient.

– Med tanke på hur arbetsbelastningen ser ut, är det begripligt ur handläggarens perspektiv. Men knappast för den enskilde. Det behövs bättre rutiner för att följa upp de här ärendena. Vissa personer vet inte ens vem deras handläggare är, säger Håkan Jönson. ◀

Referens: Håkan Jönson, Tove Harnett, Jeanne Højgaard-Bøytler Specialiserad omsorg för äldre med missbruk och komplexa behov: Lovande praktiker eller institutionaliserad ålderism?

FORSKNING I KORTHET

TEXT: ANNIKA SJÖBERG

Elektrisk rullstol bidrar till delaktighet och oberoende

FUNKTIONSHINDER. Tillgång till en el-rullstol innebär större delaktighet och frihet. Det visar en kunskapsöversikt från SBU där man vägt samman resultaten av kvalitativa studier på området. Praktiskt inriktade utbildnings- och träningsprogram i färdigheter att manövrera rullstolen kan också leda till bättre manövreringsförmåga hos vuxna rullstolsanvändare. Många av de frågor som hade formulerats i SBU-projektet kan dock inte besvaras. Utvärderingen visar att det nuvarande kvantitativa vetenskapliga underlaget inte räcker för att bedöma vilken effekt varianter, kombinationer och individanpassning av rullstolar, tilläggsutrustning till manuella rullstolar, samt valfrihet att själv kunna välja rullstol och tilläggsutrustning liksom avgiftsfrihet har på användarnas aktivitet, delaktighet, handlingsfrihet, livskvalitet och hälsa. Det saknas också tillräckligt underlag för att beräkna kostnadseffektiviteten av att ha både elektrisk och manuell rullstol i stället för enbart manuell rullstol. Utvärderingen gäller personer i alla åldrar som har varaktigt nedsatt rörelseförmåga och som använder rullstol, och kör den själva. Resultaten kan vara utgångspunkt för att utveckla standardiserade vårdprogram och riktlinjer för praktisk utbildning och träning för rullstolsanvändare.

Referens: Rullstolar och tilläggsutrustning. Utvärdering av effekt, upplevelser och erfarenheter samt kostnadseffektivitet. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2022. SBU Utvärderar 347.

Många barn i behov av stöd upptäcks aldrig

BARN OCH UNGA. För att få reda på vilka barn som behöver stöd och hjälp förlitar sig den sociala barnvården i hög utsträckning på att de som möter barn i sitt yrke, varav många har anmälningsplikt, eller vanliga medborgare slår larm. Men i vilken utsträckning upptäcks barn som själva upplever sig allvarligt utsatta? En Fortefinansierad studie av doktoranden Torbjörn Kalin visar att många barn som själva upplever allvarlig utsatthet inte upptäcks av vuxenvärlden. Studien visar också att barn som lever med en ensamstående förälder, med unga föräldrar, i fattigdom eller har invandrarbakgrund i högre grad aktualiseras hos den sociala barnvården än andra barn, även när hänsyn tagits i analyserna för barnens självupplevda allvarliga utsatthet. En av slutsatserna är att trots att många barn får kontakt med den sociala barnvården så är det fortfarande många vanvårdade barn och barn med beteendeproblem som aldrig aktualiseras hos den sociala barnvården.

Referens: How do child welfare referrals in Sweden match children's self-reporting of severer exposure?, 2022, Torbjörn Kalin, Jönköpings universitet, Child & Family Social work, Vol. 27, nr 2, s. 100-111.

Personlig integritet i intima omsorgssituationer

PERSONLIG ASSISTANS. För äldre och andra med funktionsnedsättning som får vård i hemmet, och/eller personlig assistans utgör personlig och intim hygien ett vardagligt inslag i verksamheten. I en intervjustudie har Petra Ahnlund undersökt omsorgsmottagares, omsorgspersonals och enhetschefer uppfattning om och erfarenheter av personlig och intim omsorg i hemtjänst och personlig assistans. Totalt genomfördes 57 intervjuer med 42 personer.

Resultaten visa att den personliga och intima omsorgen inte går att separera från omsorgen som helhet. Vad som kan upplevas som överträdelse av omsorgsmottagarens personliga integritet, och därmed behovet av att trygga omsorgsmottagarens integritet, varierar beroende på situationen, tillfället och relationen. Därför är det viktigt att i utbildning och inskolning skapa en ökad medvetenhet om olikheter och variationer i uppfattningar av vad som räknas som personligt och intimt i hemtjänst och personlig assistans.

Referens: Petra Ahnlund, Veronica Lövgren, Katarina Andersson & Hildur Kalman (2022) Perceptions of intimacy and integrity in formal home care, European Journal of Social Work.

Svagt stöd för många insatser

I Sverige används över hundra olika sorters insatser inom socialt arbete som rör barn. Men bara en fjärdedel av dem har vetenskapligt stöd, visar en färsk inventering.

TEXT: KARIN PERSSON

Vad handlar studien om?

– Om vilka insatser vi tillhandahåller våra klienter i socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri i Sverige. Vi har alltså gjort en inventering: Vad gör vi? Vi har också undersökt vilka insatser som var importerade. Fokus var på fyra områden: Insatser för barn som bor i familjehem, öppenvårdsinsatser när ett barn varit utsatt för våld och försummelse, gruppbehandlingar för unga kriminella och insatser i öppenvård om ett barn visar kriminalitet.

Vilka är era viktigaste resultat?

– Vi fann 102 olika interventioner. Av dessa verkade 22 stycken vara utvecklade i Sverige medan över hälften var importerade. Av alla interventioner verkade ungefär en tredjedel ha någon typ av vetenskapligt stöd för att de faktiskt ger den effekt man önskar. Det stora antalet interventioner säger något om hur mycket man måste anpassa det sociala arbetet i stunden. Det behöver inte vara ett problem att det finns så många olika insatser, men det verkar inte som om man väljer interventioner utifrån att de har vetenskapligt stöd.

Vilka kan ha nytta av era resultat?

– Både socialarbetare och de som upphandlar och köper in interventioner kan ha nytta av artikeln, eftersom man där kan se vilka insatser som finns och vilket vetenskapligt stöd de har. Och när man lokalt utvecklar egna interventioner, vilket man kanske måste ibland, kan man ju låta sig inspireras av de insatser som faktiskt har fått det utfall man önskar. I artikeln visar vi också, i vår metodik, hur man kan värdera ett vetenskapligt stöd. De som läser får ingen vägledning i vilka insatser man ska välja, men de kanske får idéer om hur man kan tänka. Att arbeta med en evidensbaserad insats betyder förvisso att man vet vad man gör, men inte nödvändigtvis att man arbetar i en evidensbaserad praktik. Det gäller att man verkligen använder insatsen på den problematik som den är utvecklad för att förändra. ◀

➔ Martin Bergström

GÖR: Docent och universitetslektor på Socialhögskolan vid Lunds universitet.

AKTUELL MED: Studien "Interventions in child welfare: A Swedish inventory".

Debatt

Sverige behöver **fokusera på samarbete** mellan den offentliga och privata sektorn för att förbättra resultaten.

Hans Dahlgren,
Kvalitetsdirektör
Humana

”SÄTT FOKUS PÅ RESULTAT, INTE DRIFTSFORM”

Svensk socialpolitik fokuserar i alltför hög grad på driftsformer i stället för kvalitet och resultat för den enskilde. Tron på att svensk socialpolitik är överlägsen gör också att man missar möjligheten att lära sig av andra. Den nya regeringen borde lägga kraft inom omsorgen på vad vi får för skattepengarna och gå mer mot att belöna sociala utfall. Efter två år av pandemi har länder runt om i världen sett en enorm ökning av både statlig intervention och outsourcing. En debatt kring resultat, tvärssektoriella partnerskap, finansiering, upphandling och styrning har aldrig känts så relevant. Vi är vid en tidpunkt där vi har möjlighet att lära av andra länder och sektorer för att bygga en omsorg som fokuserar på kvalitet och belönar resultat.

VI LIGGER SOM land långt efter många andra länder i att faktiskt mäta det vi vill uppnå och belöna kvalitet inom omsorgen. Länder som exempelvis Storbritannien har kommit mycket längre i att ompröva hur makt delas och samverkas på både lokal och nationell nivå samt mellan privata och offentliga aktörer. En utvärdering ifrån Oxford University visar efter 10 år i Storbritannien med sociala utfallskontrakt, att sociala utfallskontrakt har genererat 10 brittiska pund i socialt, ekonomiskt och skattemässigt värde för varje pund som regeringen har spenderat på dem sedan 2011 (Big Society Capital). Resultaten i rapporten fann att under det senaste decenniet har 139 miljoner

pund investerats i 72 sociala utfallskontrakt som genererat 1,4 miljarder pund i skattemässigt, socialt eller ekonomiskt värde, varav 397 miljoner pund är direkta besparingar, eller kostnader som undviks av den offentliga sektorn. Även om det gjorts mindre försök i Sverige i exempelvis Norrköping och på andra håll så ligger vi efter som land. Det finns en stor möjlighet för den offentliga sektorn att få stöd i förändringsarbetet för att kunna bedriva en effektivare verksamhet genom att fokusera mer på och belöna de sociala utfallen i samverkan med det omgivande samhället.

ÅR 2021 UPPGICK kommunernas kostnader till totalt 735 miljarder kronor. En försvinnande liten andel av dessa miljarder belönar önskvärda sociala utfall. I stället ligger fokus på själva produktionen. Det ligger en enorm vilande kraft i att främja önskvärda sociala utfall och samtidigt stärka medborgarens inflytande.

Det är dags att ompröva hur samverkan hanteras på både lokal och nationell nivå för att få fram fler finansierare i privat och offentlig drift som man har gjort i andra jämförbara länder. Detta i stället för att som nu fortsätta att ensidigt debattera driftsformer. Givet begränsade samhällsresurser krävs en ökad effektivitet även inom det sociala området.

VI BEHÖVER FOKUSERA på samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn för att förbättra de faktiska resultaten. Ett sätt är att i högre grad belöna efterfrågade sociala utfall i stället för att enbart belöna produktion eller ensidigt argumentera för mer resurser

till vården och omsorg. Vi borde belöna vändning av låga skolresultat, minskad psykisk ohälsa eller minskat beroende. Den regering som tillträder borde föra samman privata och offentliga aktörer som kan komplettera varandra och samarbeta på ett bättre sätt.

En ny regering bör därför:

- Prioritera sociala utfallskontrakt för psykisk hälsa; risk- och missbruk, skolresultat.
- Etablera en statlig utfallsfond.
- Etablera nationellt kompetenscenter.

”Den regering som tillträder borde föra samman privata och offentliga aktörer som kan komplettera varandra och samarbeta på ett bättre sätt”

Vi är övertygade om att privata aktörer tillsammans med stat, kommuner och civilsamhället kan få till bättre resultat inom en rad områden till en på sikt lägre samhällskostnad. Vad vi får för skattepengarna kan i framtiden besvaras med – väldigt mycket! ◀

➔ VAD TYCKER DU? VILL DU SKRIVA REPLIK?

Debatera vidare på vår facebook sida, eller skicka din replik till redaktionen@socionomen.se så för vi den till debatten.

ANNONS

Vi gör världen lite bättre, en människa i taget

Nytida ger stöd till barn, unga och vuxna för hela livets behov inom funktionsnedsättning och psykosocial problematik. Läs mer om oss på nytida.se

nytida

Sett, läst, hört

Mellan etik och begär

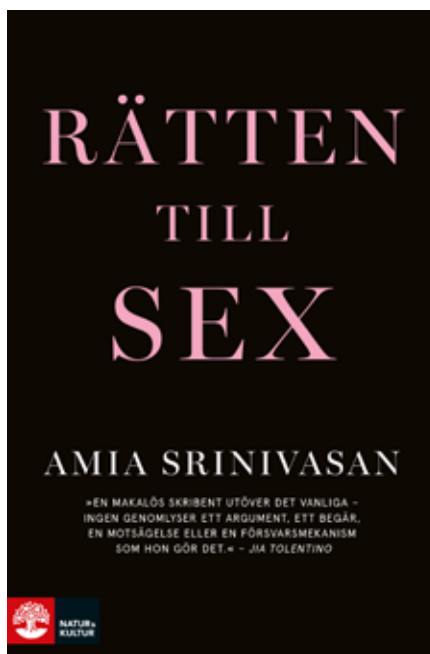
FACKLITTERATUR

Rätten till sex

Av: Amia Srinivasan, Natur och kultur

Har man rätt till sex? Frågan kanske verkar absurd, men de som har läst något om den växande och misogynia incelrörelsen har stött på den – liksom ett ibland jakande svar. Titeltexten i Amia Srinivasans redan mycket uppmärksammade essäsamling handlar om den kanske mest ökända av alla incels, Elliot Rogers, som begick ett massmord i Isla Vista i USA 2014. Hans sätt att tänka kring sex är uppenbart fruktansvärt.

Men hur ska vi då tänka kring ämnet, så komplext och motsägelsefullt i skottgluggen mellan etik och begär, kultur och biologi, politik och integritet? Den här boken handlar inte primärt om incelrörelsen utan analyserar en mängd perspektiv på ämnet, som pornografi, våld, samtycke och prostitution, hela tiden med feministiska och intersektionella verktyg. Författaren, Amia Srinivasan är

professor vid Oxford och undervisar i politisk filosofi och feministisk teori.

Tim Andersson

FACKLITTERATUR

Att skada sitt barn

Av: Björn Lundin, Ekström och Garay

Münchhausens Syndrome by Proxy (MSbP) är ett fenomen där en förälder, nästan alltid modern, medvetet förfalskar en sjukdomshistoria för sitt barn och samtidigt framkallar symptom.

Det är potentiellt mycket farligt men det är svårt för sjukvården att upptäcka sanningen och problematiken når heller inte alltid socialtjänsten. Enligt författaren Björn Lundin, barn- och ungdomspsykiater och psykoterapeut, är anledningen att MSbP ännu inte är allmänt accepterat som en allvarlig form av barnmisshandel, och att socialtjänsten saknar kunskap om och erfarenhet av hur det ska utredas och handläggas. Boken *Att skada sitt barn*, syftar till att täppa igen kunskapsluckorna. Den sammanfattar forskningen de senaste decennierna och ett kapitel är direkt riktat till socialtjänsten.

Tim Andersson

FP

FÖRORTS PODDEN

PODD: FÖRORTSPODDEN

Inspirerande motkraft

I en tid då cynism och hopplöshet lätt får fäste vill Förortspodden vara en motkraft. Genom att intervjua olika professioner och människor som är engagerade i förorten om vad de ser och vilka framgångar som görs vill podden ge inspiration till alla vardagshjälpter. Podden drivs av socionomen Anna Sandberg.

Höstens socionomfilmer är här!

Av Fredrik Söderlund

1 Anklagelsen

Mila anklagar Alexandre för att ha våldtagit henne på en fest. Han menar att han är oskyldig till övergrepp och att Mila var med på det som hände. Filmen skildrar bådadas perspektiv, vilket gör att handlingen tar upp ett moraliskt dilemma. Alexandre kommer från en välbärgad familj och Mila har judiskt påbrå. Det sipprar fram både rasism, fördomar och religiösa frågeställningar. Filmens viktigaste diskussion är dock rätten till samtycke och hur många våldtäkter som tragiskt nog inte blir anmälda. *Tystnad betyder lidande* är ett citat som stannar kvar länge i detta utmärkta franska drama. *Går på bio, Njuta films*

2 Skalv

Saga drabbas plötsligt av ett epilepsianfall när hon är på väg hem med sin sexåriga son. När hon vaknar har hon drabbats av svår minnesförlust. Hon ljuger om sin kapacitet för att familjen inte ska tycka att hon är oförmögen att ta hand om sitt barn. När Saga kämpar för att samla ihop bitar ur sitt bortglömda liv, börjar plötsligt förträngda minnen dyka upp. Hon inser att hon omedvetet blockerade dessa som barn. Det rör sig om en tragisk familjehemlighet som aldrig kommit upp till ytan. "Skalv" är en isländsk pärla om både fysisk och psykisk ohälsa, där föräldraskap och sociala motsättningar ställs på sin spets. Anita Briem är fantastisk i huvudrollen tillsammans med de övriga i ensemblen. *Premiär 18 november, Studio S*

3 Vortex

En av förra årets bästa filmer var *The Father* med Anthony Hopkins. *Vortex* är fransmannen Gaspar Noés version där en kvinna gradvis blir dement och hur hennes omgivning försöker närma sig tillståndet. Vi följer rädslan, frustrationen, desorienteringen och hjälplösheten hos både anhöriga och Elle själv. Filmen är ofta uppdelad i två parallella bildrutor för att vi ska kunna se parets ensamhet i situationen och hur de tillsammans lever sina separata liv. Det är både intelligent, nyskapande och rörande. Enligt regissören är *Vortex* tillägnad dem vars hjärnor förtvinar före deras hjärtan. Åldrandet har en oundviklig baksida och Noé porträtterar det på ett briljant sätt. *Går på bio, Njuta films*

ANNONS

FREDRIKSDAL

Ett utrednings- och behandlingshem
för familjer med barn i åldrarna 0-13 år
och blivande föräldrar

Tel. 0380 - 261 10
www.utredningshem.se

ANNONS

Skyddade boenden Stödboenden

**Säkra och trygga lösningar
med individen i centrum!**

070-108 15 15

info@hemstadenab.se

Hemstaden

hemstadenab.se

Har svenskarna drabbats av en våg av genetiska skador?

Med sommarens nummer av Sociionomen följde en bilaga från Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU). Där kunde man läsa att olika undersökningar tyder på att mer än en tredjedel av pojkarna och över 40 procent av flickorna i elvaårsåldern har sådana problem med psykisk ohälsa att de själva eller deras omgivning lider av detta.

Men vad betyder "psykisk ohälsa"? Läser man SBU:s skrift så innebär den att någon lider, men kanske inte personen själv. En antydning får man när man läser vidare om de program som ska förebygga lidandet. Det handlar om utagerande problem, depressivitet och ångest.

DE INSATSER SOM granskats verkar ha tveksamma resultat. Positiva i början, osäkra efter ett tag. Som vanligt behövs mer forskning. Men är det verkligen så?

1989 publicerade Lars Gustafsson boken Problemformuleringsprivilegiet. Den som har makt att bestämma hur en fråga ska formuleras, formulerar även de möjliga svaren. Som man frågar får man svar.

I dag besitter SBU och Socialstyrelsen detta privilegium i Sverige, och de verkar inom en bio-medicinsk tanke-ram. De frågar inte hur det kan komma sig att över en tredjedel av barnen på våg

FOTO: PRIVAT

Alain Topor,

professor vid Universitetet i Agder, docent vid Stockholms universitet

in i tonåren bedöms ha psykisk ohälsa. Har den svenska befolkningen drabbats av en våg av genetiska och/eller hjärn-skador? När så många människor anses av myndigheterna vara psykiskt "sjuka", är det verkligen möjligt att tro att det rör sig om individuella problem som skall behandlas med individuella insatser, främst medicin?

Om vi i stället för den sjukdomsbaserade frågan skulle fråga vad det är som händer i Sverige som får människor att känna oro och otrygghet skulle vi kunna få helt andra svar och lösningar.

FORSKNINGEN PEKAR på två saker: Människors levnadsvillkor har förändrats och ojämlikheten har ökat. Fler och fler arbetar under allt osäkrare arbetsvillkor. Skolorna har privatiserats, segregerats och inriktats på individuella

prestationer. I dag har vi matfattigdom i Sverige med köer framför Stadsmissionens lokaler. Socialt stöd behovsprövas med allt tätare mellanrum och nivån på försörjningsstödet har kraftigt urholkats.

Samtidigt har reformer för att förbättra människors levnadsvillkor försvunnit från agendan. Sex timmars arbetsdag. Medborgarlön. En rimlig pension för alla...

Forskningen pekar entydigt på att de sociala villkoren påverkar människors mående. Men det är ingen "sjukdom" att må dåligt på grund av de levnadsvillkor man lever under. Och är det ingen sjukdom kan inte insatserna främst vara individuella diagnoser och läkemedelsordinationer.

Forskningen visar att minskade ekonomiska klyftor förbättrar en befolknings psykiska hälsa. Bättre ekonomiska villkor gör att folk även med allvarliga psykiska problem mår bättre.

I EN TID DÅ DE psykiatriska diagnoserna förlorar sin trovärdighet, de bio-medicinska förklaringarna om de psykiska problemens orsaker visar sig inte hålla och de vanligaste medicinska och psykologiska behandlingarna verkar sakna sin utlovade effektivitet, så finns en öppning för sociala perspektiv.

Ett första steg vore att kraftigt minska bruket av psykiatriska diagnoser i beslut inom socialtjänsten. Ett annat att åter börja argumentera för sociala reformer. ◀

→ FLER KRÖNIKOR: HITTAR DU PÅ SOCIONOMEN.SE

"Ola Tornberg om att vara är en god lyssnare utan att bli hjälpnödig".
OLA TORNBORG

"Ett tack och farväl till alla läsare".
PIA LITZELL BERG

"Socialarbetare behöver en gemensam värdegrund"
HAJJAR ALSAÏDAN

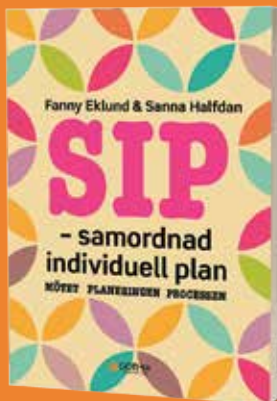
Möt våra författare på Socionomdagarna

Fanny Eklund och Sanna Halfdan föreläser om SIP.

Fanny Eklund

Sanna Halfdan

Välkommen till vår monter!

Vi har böckerna för din kompetensutveckling.

FAKTA OCH TIPS OM UNGDOMAR OCH ALKOHOL

ÄVEN SOM
LJUBBOK!

tonårsparlören.se

IQ

FAM-huset

HVB-HEM FÖR FAMILJER
Med barnet i fokus

Vi utför kvalitativa utredningar utifrån BBIC, evidensbaserade behandlingar och akutplaceringar. Vårt arbete grundar sig på Signs of Safetys lösningsfokuserade förhållningssätt där barnets trygghet och säkerhet är vägledande. Vi välkomnar föräldrar med barn upp till 13 år, samt familjer som väntar barn.

Vi har avtal med kommuner som ingår i SKL-avtalet, Region Skåne, Örebro kommun och Göteborgs region.

Välkommen att kontakta oss på 033-21 01 62, vi har öppet dygnet runt!

Du kan också kontakta: Jonas Farsén, Föreståndare, 073-920 6831, jonas.farsen@fralsningsarmen.se
Deni Molin, verksamhetschef, 073-920 48 32, deni.molin@fralsningsarmen.se

NÄSTA NUMMER

BOSTAD FÖRST

Succémetoden som kom av sig.

Missa inte det!

→ I din brevlåda den 6 december.

ANNONS

Dammsdal

Skola och boende för ungdomar inom autismspektrumtillstånd

Vi tar emot ungdomar från hela landet. De kommer till oss för att man trots omfattande insatser i hemkommunen inte fått skolgång och vardag att fungera. Vi anpassar studier, fritid och vardag. Vilket ökar möjligheterna att lyckas såväl med studier som social utveckling. Vi erbjuder fyra skolformer. Dammsdal arbetar med tydliggörande pedagogik.

Dammsdal | 643 92 Vingåker | Tel: 0151-52 43 00 | www.regionormland.se/dammsdal

Behovsanpassad skyddsplacering

Stiftelsen Bergslagsgårdar erbjuder flera olika boendalternativ för skyddsplaceringar. Det ingår alltid säkerhetsplanering, socialt stöd, stöd vid myndighetskontakter samt stöd i etablering på ny ort. Vi hämtar vid behov.

Mejeriet - Ring vår jour 0701-01 69 79

Ett skyddat boende för kvinnor med eller utan medföljande barn. Tar emot placeringar dygnet runt.

Familjehem

Speciellt utvalda familjehem med mångårig erfarenhet tar emot kvinnor med eller utan medföljande barn, familjer eller män i behov av skydd.

Skyddsboende lägenhet - Ring vår jour 0768-60 29 49

Lägenheter med boendestöd som finns runt om i mellansverige. Tar emot män i behov av skydd, kvinnor med eller utan medföljande barn samt familjer.

 **Stiftelsen
Bergslagsgårdar**

Tel. 019-17 05 90
www.bergslagsgardar.se

Miss a inte vårt

NYHETS BREV!

Håll utkik efter Socionomens nyhetsbrev. Senaste nytt om socialt arbete. Landar i din mejlbox torsdag morgon ojämn veckor.

*Pssst...
Ombärlig
för dig som jobbar
inom socialt arbete
& psykoterapi*

En chans för familjen

Grödbygården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grodbygarden.se

 Grödbygården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET

Chefs tidningen

LEDARSKAP OCH HR FÖR AKADEMIKER

Följ vårt nyhetsbrev för ny inspiration och kunskap varje vecka.
Registrera dig här: chefstidningen.se/nyhetsbrev

Är du förberedd om det värsta inträffar?

Vi på Akademikerförsäkring pratar dagligen med människor som är sjuka, och de berättar hur hårt sjukdomen slagit mot ekonomin och önskar att de haft en bättre beredskap. Se därför till att du och din familj är rätt försäkrade ifall någon av er skulle bli sjuk.

Hos oss kan du köpa en diagnosförsäkring som ger dig snabbt stöd vid allvarlig diagnos. Försäkringen betalar ut en skattefri ersättning direkt om du får en av de 21 diagnoser som täcks och som fastställts av en läkare. Du väljer själv den ersättningsnivå du vill försäkra. I försäkringen ingår också tio psykologsamtal för dig och din familj. Läs mer på akademikerforsakring.se/diagnosforsakring.

Vi skänker pengar till Ung cancer

Att stödja de som är drabbade av sjukdom är jätteviktigt tycker vi. Därför skänker vi pengar till Ung cancer för varje tecknad diagnosförsäkring under hela oktober.

**Akademiker
försäkring**

I samarbete med
TRYGG HANSA

Kom till oss, på Humana gör vi skillnad!

Hos oss kan du jobba med behandling, utveckling och ledarskapsfrågor för barn, unga och vuxna.

Sök bland alla våra lediga tjänster och ansök redan idag!

www.humana.se/jobbportalen

Alla har rätt till ett *bra* liv.

www.humana.se | Ledande inom individ- och familjeomsorg

Humana